

SELVİ BOYLUM AL YAZMALIM'IN
ROMAN, SENARYO, FİLM OLARAK
MUKAYESESİ

HAZ: MUSTAFA ÇETİN
YÜKSEK LİSANS TEZİ
NO: 3741 1989-1990

TEZ DANIŞMANI:
DOÇ. DR. DURALİ YILMAZ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO-TV ANABİLİM DALI 1990

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I-II
YAZAR HAKKINDA.....	I-2
ESERLERİ.....	3-8
ROMAN VE FİLM ÜZERİNE.....	9-10
SİNEMA DİLİ,EDEBİYAT DİLİ.....	II-12
ROMANIN ÖZETİ.....	13-17
ROMAN AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	
İLYAS.....	18-25
ASEL.....	26-31
BAYTEMİR.....	32-34
ALİBEK.....	35
KADIÇA.....	36
CANTAY.....	37
KAMYON.....	38
TİEN-SHAN.....	39
ISIK GÖL.....	40
FİLM AÇISINDAN DEĞERLENDİRME	
SENARYO.....	41
İLYAS.....	42-47
ASYA.....	48-53
CEMŞİT.....	54-55
ALİ HOCA.....	56
DİLEK HANIM.....	57
CAN.....	58
HATÇE(ASYA'NIN ANNESİ).....	59
SAMET,DİĞER TİPLER.....	60
ZAMAN.....	61

KAMYON.....	62-63
ROMANDA SENARYODAN FARKLI BÖLÜMLER	
(MADDELER HALİNDE).....	64-67
SENARYODA ROMANDAN FARKLI İŞLENEN VE	
İLAVE EDİLEN BÖLÜMLER	
(MADDELER HALİNDE).....	68-74
SENARYO FİLM ARASINDAKİ FARKLAR	
(MADDELER HALİNDE).....	75-77
ROMAN VE FİLMİN KİMLİĞİ.....	78
ROMAN HAKKINDA(ESERİN DİĞER BASKILARI)	
BİBLİYOGRAFYA.....	79
SONUÇ.....	80-81
BİBLİYOGRAFYA.....	82-85
EK(ESER VE FİLMLE İLGİLİ KONUŞMALAR)	
ATIF YILMAZ'LA KONUŞMA.....	86-89
ALİ ÖZGENTÜRK'LE KONUŞMA.....	90-94
ARİF KESKİNER'LE KONUŞMA.....	95-97
ONAT KUTLAR'LA KONUŞMA.....	98-100

ÖNSÖZ

Cengiz Aytmatov'un en çok tanınan eserlerinden olan "Selvi Boylum Al Yazmalım" aslında bir uzun hikayedir. Sovyetler Birliği'nde birkaç defa filme alınmış, ülkemizde de tez konumuz olan film yapılmıştır. Bunun dışında fotoroman ve radyofonik oyun olarak da yayınlanmıştır.

Biz bu çalışmada, sadece hikayeyi veya filmi ele alıp, eserin diğer boyutunu ihmal etmek yerine, iki yöntünü birden işledik. Kahramanları, mekan ve diğer unsurları filmdeki, hikayedeki şekilleriyle değerlendirdik.

Film ve senaryoyla ilgili konuşmaları çalışmamızın sonuna ekledik. Bu konuşmalar yararlanılan kaynaktan çok, çalışmamızın bir parçası durumunda. Bir bakıma ilgili şahıslarla konu üzerinde tartışıldığı söylenebilir.

Neden Cengiz Aytmatov da, başka bir yazar değil? Bunun en önemli sebebi yazarın ülkemizde çok okunan, tanınan bir sanatçı olmasına rağmen kendisi veya herhangi bir eseri üzerinde çalışma yapılmamış olmasıdır. Ayrıca, eserin, film olarak Türkiye şartlarına adaptesinden ortaya çıkan sonuç da çalışmamızın sebeplerinden biri.

Yazar, hayatı, eserleri ve edebi kişiliği hakkında kısa bilgiler verdik. Bu konuda detaya inmek de, tasarlanan çalışmayı daraltmak, hatta bogmaktan öteye geçmeyecekti. Yazar ve edebi kişiliği için çok daha geniş çaplı ve özel çalışmalara ihtiyaç olduğunu düşündük.

Film ve hikayedeki kişi, olay ve diğer unsurların mukayesesı yapılırken, film-senaryo, senaryo-roman, roman-senaryo arasındaki farklar, eklenen ve çıkartılan öğeleri bir de maddeler halinde sıraladık.

Selvi Boylum Al Yazmalım adlı eserin ülkemizde çeşitli baskıları var.Çalışmamızda yeralan"Roman Hakkında"adlı bölümde bu konuda kısa bir değerlendirme yaptık.Biz kaynak olarak Cem Yayınları arasında yeralan,Memmet Ozgöl'ün çevirisini kullandık.Bunun sebebi ise,yayınevinin yazarın hemen hemen bütün eserlerini yayınlamış olmasıdır.

Çalışmamızı başından beri destekleyen,yardımlarını esirgemyen,tez danışmanım,Doç.Dr.Durali Yılmaz'a,benimle eser üzerinde tartışan,değerli zamanlarını ayıran,Ali Ozgentürk,Atif Yılmaz , Arif Keskiner ve Onat Kutlar'a,teşekkürü bir borç bilirim.

Mustafa Çetin

YAZAR HAKKINDA

CENGİZ TÖREKULOVIÇ AYTMATOV, 12 Aralık 1928 tarihinde Kırgızistan'ın başkenti Frunze (Eski adı Pişbek)'de doğdu. Babası Törekul Aytmatov, annesi Nahima (Necime) Aytmatova'dır. Daha çocuk yaşta yken babası vefat etmiş, yazar ve kardeşlerini annesi büyötmüştür. İlk tahsilini köyünün ilk ve ortaokulunda yapan yazar, daha sonra bölge okuluna devam etti.

İkinci Dünya Savaşı'nda, hayat tamamen felce uğramış, yetişkinler asker olduğu için, bütün iş çocuk, kadın ve yaşlılara kalmıştır. Birçok öğrenci de okullarından alınarak çeşitli işlerde çalıştırılmışlardır. Aytmatov da bu çocuklar arasındadır.

Onbeş yaşındayken köyünün kolhozunda sekreter olarak çalışmaya başlar. İlk hikaye denemelerini burada yapar. Yazar, Erken Gelen Turnalar adlı eserinde bu yılları anlatır(1). Savaştan sonra Kazakistan'daki Cambul Veterinerlik Okuluna girdi. Okul bittikten sonra da Kırgızistan Tarım Enstitüsü'ne devam etti. Burada da hikaye çalışmalarını sürdüren yazar, yirmibeş yaşındayken, enstitüden mezun oldu. Zootechnisyen olarak görev yaptı. Bu sayede, memleketini, insanını tanıma fırsatı buldu. Yazarın eserlerinde gördüğümüz canlı tasvirlerin onun araştırmacı yanıyla yakından ilgilidir.

Eserlerinde gördüğümüz hayvan tasvirlerindeki başarısı, onlara adeta kişilik vermesi, mesleği gereği onları çok iyi tanımasından kaynaklanıyor. Gülsarı ve Dişi Kurdun Rüyaları adlı eserlerinde bu konudaki başarısı en yüksek seviyededir(2).

Yazar için çocuk kahramanlarının da önemi büyüktür. Onları çocuk olarak değil, küçük birer insan olarak görür. Onlara sorumluluk yükler. Onlara sevginin yanında saygı da duyar(3).

1-Cengiz Aytmatov, Erken Gelen Turnalar, Cem Yay., İst., 1983.

2-Bkz: adı geçen eserlerle ilgili bölüm.

3-Beyaz Gemi, Askerin Oğlu adlı eserleri bu konuda en başarılılarıdır.

1956-1958 yılları arasında Moskova'da Gorki Edebiyat Enstitüsü'ne devam etti (4). Aynı yıl Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne girdi. 1958 yılında Sovyet Yazarlar Birliğine üye seçildi (5). Bu tarihten itibaren yazar gerek Sovyet gerekse dünya yazarları arasındaki yerini almaya başladı. 1963 yılında başarılı eserlerinden dolayı Lenin Edebiyat Ödülü'nü kazandı (6).

1968 yılında Büyük Sovyet Ödülünü kazandı. Aynı yıl Kırgızistan milli yazarı seçildi. 1969 yılında Taşkent'te toplanan Dördüncü Asya Afrika Yazarlar toplantısında her yıl verilen Lotus Edebiyat Ödülü'nün seçici kuruluna girdi. Aynı zamanda Asya Afrika Halkları Kültürel Dayanışma Teşkilatı'nın başkan yardımcılığı görevini de sürdüren yazar, 1983 yılında Büyük Sovyet ödülünü ikinci defa kazandı. (7).

Kırgızistan Sinemacılar Birliği Başkanlığı da yapan yazarın, türkoloji, folklor, inceleme, edebî tenkid v.s. gibi çalışmaları da var. Evli ve iki çocuk babası olan yazar 1975 yılında Türkiye'yi ziyaret etti.

4- Kazak Sovet Ensiklopediyası, Cilt: I, s. 19.

5- Türkmen Sovet Ensiklopediyası, Cilt: I, s. 85

6- Azerbaycan Sovet Ensiklopediyası, Cilt: I, s. 197.

7- Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, Cilt: 2, s. 542.

ESERLERİ

YÜZ YÜZE(1957):

Yüz yüze, asker kaçağı İsmail ile karısı Seyde'nin hikayesidir. Yazar, İsmail'i suçlamak yerine, onun psikolojik durumunu objektif olarak verip, hükmü okuyucuya bırakmıştır. Cemiyeti kontrol altında tutan ahlâk müessesesi İsmail'i yeteri kadar cezalandırmış, yazar hemen hemen hiç müdahale etmemiştir.

Seyde, kaçak olmanın "İhanet" olduğunu bilmektedir ama İsmail, kocasıdır, Hâlâ memeden kesilmemiş oğlu Amantur'un babasıdır. Ne olursa olsun onu koruyacaktır. Ama bu herşeye rağmen aptalca bir bağıllık değildir.

İsmail yaban olmuş, gözü hiçbir şey görmemektedir. Psikolojik baskı ona, insanî duygularını unutturmuştur. Birgün eli yetimin rızıkına uzanır. İşte o zaman Seyde'yi de, kendini de tüketir. Seyde bir anda çökmüş, saçları bembeyaz olmuştur. Kocasının saklandığı yeri askerlere gösterir. İsmail karısını o halde görünce tanımakta güçlük çeker. Pişman olmaya bile fırsat bulamaz.(8)

CEMİLE(1958):

Yazarın Kırgızca olarak yazdığı bu eseri aynı yılın sonlarında A.Dimiri[†]eva tarafından Rusçaya çevrildi. Yazarı bütün dünyaya tanıtan ise Fransızca tercümesi ve şair yazar L.Aragon'un, eserle ilgili sözleri takip etti.(9).

Eserin belki de asıl kahramanı, Cemile'den çok, çiçeği burnunda delikanlı Seyit. Farkında olmadan Cemile'yi hep sevmiş, o gidince, Seyit de oradan uzaklaşmak istemiştir.

8- Cengiz Aytmatov, Yüz Yüze, 1981.

9- Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi, Cilt:2, s.542.

Uzun hikaye olan eser yazarın en çok tercüme edilen eseridir. (II).Ülkemizde de en çok tanınan ve tercüme edilen eseri durumundadır.

İLK ÖĞRETMENİM(1961):

Altınay, amcasının yanında oturan, öksüz, yapayalnız bir kızcağızdır. Hayatı horlanmakla geçmiştir. Birgün köye okul açacağını söyleyen Duyşen adında bir adam gelir. Çocukları okula getirebilmek için, bir sürü zorlukla karşılaşır.

Altınay'ın başına gelenler, eserin en vurucu kısmını teşkil eder. Altınay daha çok küçük olmasına rağmen, onu evlendirmek isterler. Birgün zaten evli olan bir adam, onu kaçırap tecavüz eder. Duyşen sevgili öğrencisi Altınay'a yardım edememiştir. Altınay, başka bir yere gitmek mecburiyetinde kalır.

Güngelir, Altınay Süleymanova köyüne gelir. Duyşen iyice yaşlanmış, postacılık yapmaktadır. Yine eskisi gibidir. Kimseyle muhatap olmaz. En çok sevdiği öğrencisi Altınay'ın yüksek mevkilere gelmiş olması bile onu ilgilendirmemiştir. Tekrar birbirlerini görmezler ama tepedeki yıkık dökük okulları ve kendileri için diktikleri kavakları hâlâ yerinde durmaktadır.

DEVE GÖZÜ(1961):

Kemal, liseyi bitirdikten sonra büyük ümitlerle, Anarhay Ovasına gelmiş, toprak aşığı bir gençtir. Bilgisi azdır ama azimlidir.

Abekir ise aksi, sinsî, kendini beğenmiş, tecrübeli bir adamdır. Kemal'i her zaman küçümser, adam yerine koymaz. Tarih öğretmenin anlattığı harika dünyayı bulamayan Kemal, çok sıkıntılı günler yaşar.

II-Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan MLA Index Translationum adlı yıllık yayın organında, eserin, bütün dünyada 55 defa basıldığı anlaşılmaktadır. (1961-1980 yılları arasındaki sayıları).

TOPRAK ANA(1962-1963):

Vatan sevgisidir Toprak Ana.Aslında toprak olduğumuzu hatırlatır Aytmatov bize.Eserde hepimizin adına Tolunay toprakla dertleşir(I2).

Toprak An bir aşk hikayesidir.Kahramanımız Aliman'ın Cemile'den farkı mutluluğu tadamamış olmasıdır.Eserde sevmek kadar sevgiye doyamamak da anlatılır.Bezginlik,evlat acısı,açlık v.s. gibi duygularla karşılaşırız.Yazar bize ,Tolunay'ın,Savankul'un,Aliman'ın,Kasım'ın da sevmeye hakları olduğunu hatırlatır(I3).

AL ELMA(1964):

Al Elma adlı eser ilk defa Kızıl Elma adıyla,1967 yılında Hasan Ali Ediz'in tercümesiyle yayınlandı(I4).Eserde babasıyla beraber yaşayan Anara'nın annesine özlemi ve bir bançede bulunduğu büyük kırmızı bir elmayı babasına gösterdiğinde ,babasının hatırladığı bir gençlik aşkı anlatılır..

GÜLSARI(1962-1963):

Tanabay,nereketli bir gençlik yaşamış,"Dedigim dedik" aksi ama iyi niyetli bir insandır.Yeni düzene pek ayak uyduramamıştır.Planlı programlı işler pek ona göre değildir.Mazideki günlerini anarak ayakta durabilmektedir.

Gülsarı'nın tek özelliği ranvan bir at olmasıdır.Tanabay gibi o da geçmişiyile yaşamaktadır.Aşık olur,üzülür.Bütün çek-

I2- Altan Yalçın,Bir Kavga Türküsü,Yeni Dergi,Cilt:5,s.18-19.

I3- Muzaffer Buyrukçu,Toprak Ana,Papirus Dergisi,sayı:26,s.62

I4- Hasan Ali Ediz,Maksim Gorki'den Cengiz Aytmatov'a Sovyet Hikayeleri, ,s.443.

tikleri aklında olan Gülsarı, tayken alabilirdiğine nür bir hayat sürdürmüş, zincire, boyunduruga bir türlü alışmamıştır. Ona göre böyle şeylere hiç gerek yoktur. Çünkü o zaten çalışkandır. Gülsarı önce binek atı olmuş, sonra da onu arabaya koşmuşlardır. Yaşlanıp elden ayaktan düşünce de onu Tanabay'a tekrar verirler.

Gülsarı'nın ölümü aslında, Tanabay'ın ve neslinin de ölümüdür. Gülsarı ancak ölümle zincirlerinden kurtulabilmiştir. Artık hem o, hem de Tanabay nürdür.

BEYAZ GEMİ(1970):

Beyaz Gemi, bir çocuğun zihninde canlandığı ufukları sınırsız bir dünyanın romanıdır(15). Bizi düşündüren çocuktur ama gördüklerimiz hiç de çocukça değildir.

Yazarın gerek Sovyet, gerekse dünya edebiyatını en çok meşgul eden eserlerinden biri Beyaz Gemi'dir. Yazar menfi ve müsbet tenkidlere uğramış, eserle ilgili çalışmalar yayınlanmıştır. Genellikle de eserin ideolojik yönü üzerinde durulmuştur(16).

OĞULLA GÖRÜŞME(1969):

Oğulla Görüşme, İkinci Dünya Savaşı'na oğlunu kurban veren bir babanın hikayesidir. Oğlu, askere gönüllü olarak gitmiş, kızkardeşleri buna karşı çıkmış, ama o, oğluna engel olmamıştır.

Gordon, oğlunu kaybedeli yirmi yıl olmuştur ama içine oğlunun yaşadığına dair bir his doğmuştur. Oğlunu görmeye gidecektir. Savaştan önce öğretmenlik yaptığı okulda onu bulabileceğini düşünür. Yolda gördüğü bir dostuna oğlunu görmeye gittiğini söyler. O oğlunun yaşadığına inanmaktadır.

15-Elifsu Akdemir, Bir Dünya, Bir Çocuk ve "Beyaz Gemi, Nilüfer Dergisi, sayı:3, s.35-38.

16-Mahmut Şevket, Beyaz Geminin İdeolojik Yönü, Hareket Dergisi Sayı:75, s.68-72.

ASKERİN OĞLU(1971-1972):

Avalbek babasını savaşta kaybetmiştir. Annesi Ceyengül Köy postanesinde çalışmaktadır. Birgün köye bir sinema makinası gelir ve bir savaş filmi gösterilir. Çocuk filmdeki bir oyuncuyu babası olarak düşünür ve filmin arasında diğer arkadaşlarına babasının nasıl savaştığını anlatır. Çocuklar onunla alay ederler. Annesi duygulanmıştır. Oğlunun elinden tutar ve oğlunun dünyasını yıkmamak için "O senin babandı" der(17).

ERKEN GELEN TURNALAR(1975-1976):

Eserin en önemli kahramanı onbeş yaşındaki Sultanmurat'tır. Sınıf arkadaşı Mirzagül'ü sever. O günlerde erkekler savaşa gittiği için bütün iş, kadın, çocuk ve yaşlılara kalmıştır. Çocuklar okuldan ayrılıp çalışmaya başlarlar(18).

Eserde Manas Destanı'ndan izlere rastlanır. Çocukların çalışma azimleri, yazar tarafından anlatılışları Manas'ın kahramanlarının tasvirlerine benzer.

DENİZ KIYISINDA KOŞAN ALA KÖPEK(1971):

Eserin kahramanı Kirisk ilk defa denizle tanışacaktır. Köyleri nin en iyi uç avcısı, Ornan Dede, babası Emrayın, amcası Milgun onunla beraberdir.

Yolda sise yakalanırlar. Yiyecek ve suları biter. Herkes birer birer sandalı terkeder, Kirisk yalnız kalır. Kirisk yaşayacaktır. Onların kendilerini suya bırakmaları umutsuzluktan değil, bilakis Kirisk'e, geleceğe olan güvenlerindendir.

GÜN UZAR YÜZYIL OLUR(1981):

Eserde gerçekten de yüzyıldan uzun bir günün hikayesi anlatılır.

17- Aytmatov, Ogulla Görüşme, Cem Yay., 1982.

18- Aytmatov, Erken Gelen Turnalar, Cem Yay., 1983

lır.Boranlı Yedigey,sevgili dostu Kazangap'ın hikayesini anlatır (19).Neler olmamıştır ki bozkırda.Başına deve derisi geçirilen mankurtlardan,Nayman Anaya,uzay araştırmalarından,Kazangap'ın cenazesine,bozkırda yalnız dolaşan tilkiye kadar herşey.....

İçiçe birçok hikayeden meyuana gelen eser,hikayeler arasında kurulan bağlarla son derece etkili hale gelmiştir.Eserde tarihi seyir anlatılışı gibi,nesiller arası kopukluk da anlatılmaktadır.Buna en güzel örnek,Yedigey'in Kazangap'ın cenazesine konuşurken kendisi öldüğünde,qua edecek kimsenin bulunmayacağını söylemesidir(20).

DIŞI KURDUN RÜYALARI(DARAĞACI)(1985):

Yazar,bu eserinde hayatı boyunca kimseyle uyum sağlayamamış bir misyonerin hikayesini anlatır.Herşeyi yeniden keşfetme ihtiyacında olan bir misyoner,başarısızlıklarına bir yenisini daha ekler.(21)

TIYATRO:

FUJİYAMA(1975):

Aytmatov,bu tiyatro eserini Kazak yazar Kaltay Muhammedcanov ile beraber yazmıştır.Bir vesileyle,bir tepede oluşan eski dostların,birbirleri ve bazı olaylarla ilgili zaafıları anlatılır(22).

19-Atilla Birkiye,Yedigey,Çağımızın Emekçi İnsanı,Varlık Dergisi sayı:915,s.28-29.

20- Mustafa Ugurlu,Gün Uzar Yüzyıl Olur,Töre Dergisi,sayı:134,s.45-47.

21-Aytmatov,Dişi kurdun Rüyaları,Ötüken Yay.,1990.

22-Zeynep Oral,Fuji-Yama,Milliyet sanat Dergisi,sayı:314.

ROMAN VE FİLM ÜZERİNE

Selvi Boylum Al Yazmalım adlı eser bazı kaynaklara göre 1960 bazı kaynaklara göre ise 1961 tarihinde yazılmıştır. Ülkemizde eser çeşitli yayınevleri tarafından birkaç defa yayınlandı(1). Bu çalışmada, Cem Yayınevi'nin baskısı kullanıldı (2). Bunun sebebi ise yazarın eserlerinin yayınevi tarafından toplu olarak basılmış olması. Yazarın son eseri olan Dişi Kurdun Rüyaları(Darağacı)ise Ötüken Yayınevi tarafından basıldı(3).

Yazarın bu eseri de diğer eserleri gibi az çok kendi yaşadığı olaylar esas alınarak yazılmış. Irmtraud Gutschke, yazarın hayat anlayışı ve eserlerini ele aldığı eserinde, Asel ve İlyas adlı kahramanların, yazarın kendi köyünde yaşayan kişilerden yola çıkılarak ele alındığını belirtiyor(4). Yazar, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hayatı, dünyayı anlamaya, öğrenmeye başladığını, eserin bu yılların ürünü olduğunu söylüyor(5).

Nikolai Khokulov ise Aytmatov ile yaptığı konuşmada, Gün Uzar Yüzyıl Olur adlı eserin, Cemile ve Selvi Boylum Al Yazmalım'ın ışığında, bu eserlerden yola çıkılarak yazıldığını söylüyor.

Sinema yazarı Vecdi Sayar ise Türk Sinemasının edebiyatımıza yönelişini anlatırken romanı ve filmi kısaca değerlendiriyor. Sinemamızda bir dönüm noktası olan film, bir bakıma star sinemasından yönetmen sinemasına giden yolda, en belirgin eser durumunda.

Romanda sosyalist bir rejimin yaşandığı bir ortamın tipik olaylarıyla karşılaşırız. Film romandan adapte edilirken, sadece

1-Bkz:Eserin baskılarıyla ilgili bibliyografya.

2-Aytmatov, Selvi Boylum Al Yazmalım, Cem Yay., 1982.

3-Aytmatov, Dişi Kurdun Rüyaları, Ötüken Yay., 1990.

4-Irmtraud Gutschke, Menschheitsfragen, Märchen, Mythen Zum Werk Aitmatows, s.8 ve 95.

5-Aitmatow, The Time To Speak Out, s.27 ve 123.

sinema diline çevrilmemiş, aynı zamanda da Türkiye şartlarına uylurulmuştur(6).

Atıf Yılmaz, yazarın eserlerinde bir sinemacı duyusu olduğunu hazır birer senaryo malzemesi olarak düşünölebileceklerini söylerken(7) Ali Özgentürk, bunun kolay olmadığını söylemektedir.(8). Özgentürk, sinema diliyle roman dilinin çok farklı şeyler olduğu üzerinde durmaktadır.

Filmin sonunda, Asya'nın İlyas'ı değil, Cemşit'i tercih etmesi filmin genel seyri düşünöldüğünde nayli ağır bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Roman düşünölürse bu sonuç normaldir. Bunun sebebi, filmin fazlaca duygusallaştırılıp, ölkemiz şartlarına adapte edilmiş olmasıdır(9).

Aytmatov'un eserlerinde masal ve efsanelere ne kadar çok yer ve önem verdiği bilinmektedir(10). Selvi Boylum Al Yazmalım da bir Çin masalından yola çıkılarak yazılmıştır(11). Bertolt Brecht ise aynı Çin masalından yola çıkarak Kafkas Tebeşir Dairesi adlı eseri yazmıştır.

Film bazı yayın organlarında da çeşitli vesilelerle gündeme geldi. Filmin başarılı olduğunu söyleyenlerin yanında(12), başarısız olduğunu söyleyenler de var(13).

5- Vecdi Sayar, Sinemamız Edebiyatımıza Bakıyor, Gösteri, sayı: 15.

7- Atıf Yılmaz ile yapılan konuşma.

8- Ali Özgentürk ile konuşma.

9- Adı geçen konuşma.

10- Irmtraud Gutschke, Menschheitsfragen, Märchen, Mythen Zum Werk Aitmatows.

11- Özgentürk ile konuşma.

12- Yılmaz'ın AytmatoV Uyarlaması, Cumhuriyet, 10-12-1987, s.4.

13- Selvi Boylum Al Yazmalım, Söz, 10-12-1987, s.8.

SİNEMA DİLİ,EDEBİYAT DİLİ

"Sinema Dili"ve"Edebiyat Dili"kavramları iki ayrı ifade yoludur. Sinemada"Görüntü",edebiyatta"Söz"anlatımın en küçük ve temel unsurlarıdır.

Bir yazarın anlattıklarını gözümüzün önünde canlandırmaya çalıştığımızda,zihnimizdeki dünya görüntülerden oluşur.Tek tek kelimeler değil,onların yüklendiği anlam sayesinde bunu yapabiliriz.İşte sinema dili buna doğrudan ulaşmaya çalışmaktır.

Tabiat tasviri yapan bir yazar,bunu belki bir belki iki sayfada yapacaktır.Sinemada ise bütün bunlar birkaç saniye veya birkaç dakikaya sığdırılabilir.Sinema somut şeyleri,roman ise soyut şeyleri anlatmada başarılıdır(I4).Duyguların anlatılması bir ölçüye kadar mümkündür ama bunu sinema diliyle anlatmak çok farklı ve zordur(I5).Bunun için çeşitli öğelere ihtiyaç vardır.Mesela romanda"Sevimsiz kedi" bir anlam ifade ederken,senaryoda yer alan aynı kavram hiçbir şey ifade etmez.Onun davranışlarıyla,görünüşüyle anlatılması gerekir.(I6)

Yazılı bir metnin görüntü diline uygun bir şekilde kaleme alınması gerekir(I7).Bunun içinde uyulması gereken prensipler,öğeler vardır(I8).

".....Senaryo esas olarak sinemasal çalışmadır.Edebi değil,yarı edebi çalışmadır.Çünkü başka bir dil yapısı içinde yazılır.Filmik terimlerle yazılır....."(I9).Ayzenştayn ise,montajdan bahsederken,...
....Su resmi ile göz resmi ağlamayı, bıçak resmi ile kalp resmi acı-

I4-Nijat Özön,Roman ve Sinema,Türk Dili,Roman Özel Sayısı,Sayı:154, 1964,s.797-800.

I5-A.g.e.s.798.

I6-Alim Şerif Onaran,Sinemaya Giriş,s.35 ve devamı.

I7-A.g.e.s.35.

I8-Mahmut Tali Öngören,Senaryo ve Yapım,s.44 ve devamı.

I9-Erden Kıral,Edebiyat Uygulamaları ve"Sinema Dili,Edebiyat Dili", Türkiye Yazıları,sayı:59,Şubat 1982,s.14-15.

yı gösterir. Resimle gösterilen iki ögenin birleşmesiyle, resimle gösterilmesi olanaksız bir kavram gösteriliyor. Ayzenştayn "İşte montaj bu" der(20).

Bir romanda iki kişinin karşılıklı konuştuğunu düşünelim. Yazar bize bunu ya doğrudan kişileri konuşturarak ya da üçüncü kişinin ağzından anlatabilir. Kişilerden biri konuşurken diğerrinin ne yaptığını (Bize yazar tarafından ayrıca anlatılmazsa) anlayamayız.

Sinemada ise konuşan kişiler diyalogu sürdürürken, görüntünün konuşmasına şahit oluruz. Mesela biri konuşurken diğerrinin yüzünün gösterilmesi veya konuşanın titreyen elinin gösterilmesi gibi.

Sonuç olarak bu iki ifade yolundan, birbirine benzeyen taraflarına rağmen, farklı şeyler nissederiz. Birinde düşündüklerimizi görmeye çalışırken, diğerrinde gördüklerimizi düşünürüz.

İlyas, Tien-Shan dağlarında kamyon şoförlüğü yapan hırçın bir gençtir. Kendisine ilişilmediği sürece kimseyle ilgilenmez. Bu işi ona asker arkadaşı Alibek bulmuştur.

Arabasına çocuğu gibi bakan İlyas, uzun yolda çalışmaya, uçsuz bucaksız dağlara ovalara, kıvrıla kıvrıla inen çıkan yollara iyice alışmıştır. Taşıma merkezindeki hareket görevlisi Kadica'nın çevre köylere göndereceği şoförler arasında yeralan İlyas alabildiğine hürriyeti benimsediği için yeni görevine hiç ısınmamıştır. Dar ve bozuk köy yolları sanki onu kısıp alacak gibidir. Ama görev gerektirir.

Yolda bir batağa saplanır. Kamyonun altına girmiş nasıl kurtulabileceğini düşünürken, asabını iyice bozan iki eski pabucun kendini gözlediğini farkeder. Köye kadar arabasına binmek niyetiyle beklediğini düşündüğü için başından savmak ister. Bilmez ki o yaşlı bir nine zannettiği iki eski pabucun, bir gün, hem herşeyi hem de hiçbirşeyi olacağını. Hayatının değişeceğini, mutluluğun, sakinin, ezikliğin, pişmanlığın, utancın doruklarını yaşayacağını. Her şeyin bitip bitip tekrar başlayacağını.

Nine zannettiği çizmelerin sahibinin genç güzel alımlı bir genç kız olduğunu görünce, düşündüğü herşeyi bir kenara bırakıp onun gönlünü almaya çalışır. Zorla gönlünü edip arabaya aldığı kız, anasının azarları arasında evlerinin yakınına kadar götürür.

Taşıma merkezine döndüğünde nedendir bilinmez pek huzurlu değildir. Al yazmalı güzel onu fazlasıyla etkilemiştir. Gitmek istemediği köyler, köy yolları burnunda tüter olmuştur.

Taşıma görevlisi Kadica ile arası çok iyidir. Hatta Kadica ona aşıktır. İlyas'a diğerlerinden farklı davranmaktadır. Sık sık tartışmalarına rağmen, İlyas'ın her dediğine "Evet" demektedir.

İlyas'ta bir tuhaflık olduğunu Kadiça da farkeder. Köye gönderildiği için ortalığı karıştıran İlyas, şimdi de köye gitmek için direnmekte, Kadiça ile tartışmaktadır. Kadica da gözü olan başka bir şoför, Cantay, da yangına körükle gitmeyi ihmal etmez. Kadica İlyas'ın isteğini yerine getirmez. Bu arada çılgına dönen İlyas yükleme yapılırken, vincin altından kaçıp köyün yolunu tutar.

Görünürde Asel yoktur. Bulabileceğini düşündüğü her yere bakar ama onu göremez. Yoksa dünürler mi gelmiştir? İlyas geri döner ama gözü hep arkadadır. Birgün köyün yakınında Asel ile karşılaşır. Birbirlerine ısınıvermişlerdir. Konu hep Asel'in evleneceği üzerinedir. Bu iş İlyas'a iyice ağır gelmeye başlar.

Nihayet iki gönül bir olur ve evlenmeye karar verirler. Birlikte kaçarlar. Yolda onları gören eş dost onlara yardım vaadinde bulunur. İlyas'a göre hava hoştur. Arabayı evleri olarak görmektedir. Alibek ona evini verir, kendisi de yeni evine geçer. İlyas biraz toparlanmıştır. Kadiça ise bu olayı kabullenemez ama, saygı duymaktan başka da çaresi yoktur. İlyas ve Asel için belki sıradan ama son derece güzel günler başlamıştır. İlyas işinde gücündedir. Uzun yolda çalışmasına rağmen evine uğramayı ihmal etmez.

Birgün Asel bir bebeklerinin olacağını söyler. Dünya şimdi onlar için daha da renklenmiştir. Doğan bebeklerinin adını Samat koyarlar. Çocuk onları birbirine daha da bağlar. Acaba doruğa çıkan bu mutluluğun arkasında onları neler beklemektedir?

Soğuk bir gecede İlyas, Tien-Shan'ı tırmanırken, yolda kalmış bir arabaya rastlar. Arabadan iner, yanlarına gider. İçlerinden biri kendisini en yakın benzin istasyonuna kadar götürmesini ister. İlyas, nereden geldiğini kendisinin de anlayamadığı bir cesaretle çekme halatları varsa kendilerini çekebileceğini söyler. Herkes şa-

şırmıştır ama aslında başka çareleri de yoktur.

Zor da olsa yola koyulurlar.Onların bu halini kavga kaşığı Cantay da görür.Çarpışacak kadar birbirlerine yakın geçerler.Sonunda istasyona gelmeyi başarırlar.İlyas bitkin bir haldedir ama kendine olan güveni bir kat daha artmıştır.

Çin'de bir şantiyeye acilen taşınması gereken malların nakliyesi için,taşıma merkezinde hararetli tartışmalar yapılmaktadır. Her kafadan bir ses çıkmakta,kimi kesip atmak da,kimi işin oluru-na bakmaktadır.İlyas gerekirse romörk takabileceklerini söyleyin-ce,kimileri ikna olurken kimileri de çileden çıkar.Neticede kimse bu işe cesaret edemez.

Kimse bu romörkle taşıma işine yanaşmamıştır ama,İlyas'ta bu saplantı haline gelmiştir.Birgün Kadiça'yı kandırır ve romörkle çıkma izni alır.Bu iş aralarında kalacaktır.Tien-Shan'a tırmanma ya başladığında herşey yolundadır.Fakat yol uzadıkça romörk kendini hissettirmeye başlar.Dik bir yolda motor daha fazla dayanamaz ve geri geri kaymaya başlar.Sonunda bir çukura saplanır.İlyas telaşlanmış,ne yapacağını bilemez hale gelmiştir.Korkunç bir panik yaşamaktadır.Yaptığı isin anlamsızlığını bile bile romörkü orada bırakır ve gider.Eve geldiğinde berbat bir haldedir.Asel'e sinirlenir.Bütün hırsını ondan almaya kalkar.

İlyas iyi birşey yapmak istemiş,fakat özel hayatı dahil herşey birbirine karışmıştır.Hayatları artık geriye doğru saymaya başlamış,sıkıntılar,aile içi huzursuzluklar başgöstermiştir.

Kendini kurtarmak yerine alkole sığınan İlyas bir meyhanede Kadiça'ya rastlar.O geceden itibaren yasak bir ilişki başlar.İlyas kendi sonunu hazırlamıştır.İlyas'taki soğukluğu ve değişikliği farkedenden Asel,başlangıçta buna bir sebep bulamamış,ama rahat-

sız olmaya başlamıştır. Ve birgün gerçeği bizzat Kadiça'dan öğrenir. Tek çaresi vardır. Bırakıp gitmek. Nitekim öyle de yapar. İlyas'ı bütün kesmekeşi, karışık dünyasıyla başbasa bırakıp, hiç bilmediği yeni bir dünya için evinden uzaklaşır. İlyas biraz kendini toparlamış olarak eve döndüğünde Asel'i bulamayınca çılgına döner ama iş işten geçmiştir.

İlyas'ın dünyası daha da daralmıştır. Bütün gayretine rağmen onu bulamaz. Kadiça'yla başka bir yerde yeni bir hayata başlama-ya karar verirler. Ne İlyas'ın ne de Asel'in içindeki boşluk dolmayacaktır ama bu iş buraya kadardır.

Birgün İlyas kamyonuyla Tien-Shanlarda bir kaza geçirir. Yol kenarındaki kamyonu yol bakım ustası Baytemir bulur. İlyas sarhoştur ama daha önce yardım ettiği, arabasını kurtardığı Baytemir'i tanır. Baytemir onu evine götürür. İlyas evde birinin elinden düştüğü anlaşılan odunların sesiyle kendine gelir. Asel olanca şaşkınlığı, ürkekliğiyle karşısındadır. İlyas da Asel de durumu sezdirmemeye çalışırlar ama Baytemir olanların farkındadır. İlyas oğlu Samat'ı da görünce iyice kendinden geçer. O gece ne İlyas ne Asel ne de Baytemir uyuyamazlar.

İlyas biraz kendini toparladıktan sonra oradan ayrılır. Ama çocuğun kendisine gösterdiği ilgiyi de kullanarak onları sık sık ziyaret etmeye başlar. Asel'e de isterse eski günler e dönebileceklerini söyler. Baytemir herşeyin farkındadır. Ama onları düşünceleriyle başbasa bırakmaktan başka da çaresi yoktur.

İlyas , Samat'ın arkadaşlarıyla da tanışmış, oğluna daha da yaklaşmıştır. Oğlunu kamyonuyla gezmeye götürdüğü bir gün, çocuk babası olarak bildiği Baytemir'i görünce çılgına döner, babasına dönmek istediğini söyler. Hıçkıra hıçkıra ağlamakta, bir türlü sakin-

lesmemektedir. İlyas arabayı durdurur ve oğlunun Baytemir'e kendisini büyüten babasına koştüğünü görür.

BAYTEMİR'İN HİKAYESİ

Savasa gitmeden önce tanıştığı ve sevdiği bir kadınla evlenen Baytemir, savaş çıkınca karısı ve çocuklarını bırakıp cephenin yolunu tutmuştur. Savaş dönüşü karısı ve çocuklarıyla ilgili hayalleri, dağın etegindeki evini göremeyince tam bir felakete dönüşür. Kendine gelememiştir ama hayatın herşeye rağmen devam edeceğinin de farkındadır.

Birgün, soğuk bir hava da yol kenarında beklerken buldukları bir kadını arabaya alırlar. Arabadan indiklerinde, Baytemir, kadının gidecek yerinin olmadığını, şaşkınlığını farkeder. Onu kaldığı yere davet eder. Onlar için bir araba bulacağını söyler. Ama içinde hissettiği bazı kıpırtılar, onu yoldan geçen arabaları durdurmaktan alıkoyar. Bir süre sonra, çocukla kurduğu sıcaklık, Asel'i de etkiler. Bir süre sonra da evlenmeye karar verirler.

Sonra olaylar birbirini izler. İlyas, Asel, Baytemir ve küçük Samat'ın oluşturduğu dörtlü ortaya çıkar. Kader ağlarını örер ve olması gereken olur. Asel, oğlu Samat'la beraber Baytemir'in yanına da kalır. İlyas ise, yalnızlığına, gönlündeki Alyazmalısına döner. O da eski umutsuzluğunu bir kenara bırakıp, yere daha sağlam basmaya başlamıştır.

ROMAN AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

İLYAS

İlyas esmer, uzun boyluca, biraz kambur, elleri boyuyla orantılı olarak irice bir insan. Sonraları alnında kırışıklıklar oluşur. Bedenen de çöker.

Romanda karşılaştığımız İlyas, bedenen de uygun bir insan. Ruhî yapısıyla, bedeni yapısı arasında bağlantılar kurmak mümkün. İlyas aynı zamanda anlatıcı durumunda. Gazeteci ve Baytemir gibi (1).

Çalışma şartları onun bedenen dayanıklı olmasını gerektiriyor. İş gücü gerektiriyor. Ama böyle bir işte çalışan bir insanın aynı zamanda da sabırlı olması lazım. İşte İlyas'ın eksigi burada. İçinden atamadığı hırçın duygular ona her zaman köstek oluyor.

İkinci Dünya Savaşından sonra, ekonomik yapıyı düzeltmek için yeni bir hamle başlatılmış, kooperatifler, kollektif çiftlikler kurulmuştur. Daha doğrusu çok daha önce kurulan bu yapı geliştirilmiştir. Herşeyin yenilenmesine çalışılmış, kendi kendine yetme düşüncesi esas alınmıştır. Çok geniş bir alana yayılan Sovyetler Birliğinde, farklı kültürleri bir merkez, bir düşünce çevresinde toplamak da ekonomik gelişmeye bağlı olarak düşünülmüştür.

İlyas'ın çalıştığı taşıma merkezi de bu gayeyle kurulan yerlerden biri. Farklı yerlerden gelen insanların aynı iş için biraraya geldikleri bir merkez.

Romanda gördüğümüz en önemli şey, çok yukarılarda kararlaştırılan düşüncelere herkesin katıldığı, canla başla çalıştığı. Mesele- nin derinliğine inilmediği, gerçeğin, yaşananın değil, beklenenin anlatıldığı ortada.

Romanımızın kahramanı İlyas, tipik diyemesek bile, birçok özelliğiyle bir Kırgız delikanlısı. Kendisine ilişilmediği sürece kimseyle yüzgöz olmayan bir insan. Fiziken şoför olmaya uygun ama, ruhen bu işe yatkın değil. Hırçın, sabırsız, sinirli ve genellikle vurdum- I-şerif Aktaş, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, s. 71-75.

duymaz bir insan.

Yetimler yurdunda büyümüş.Bu sebeple olsa gerek,kendi kurallarını koymaya,başının çaresine bakmaya,yasamak için savaşımaya alışık.Başaramadığı zaman sindiremiyor.Herşeyin bittiğini düşünmeye başlıyor.

Kararsız bir insan.Duygularına hakim olamıyor.Heyecanını yeneemediği için de,hemen her konuda,başarılı olması kadar olamaması da söz konusu.Her konuda biraz riskli davranıyor.Doğrularına yanlışlarına kendisi karar vermek istiyor.Ama hiçbir yerde oyunun kurallarını kendimiz koyamıyoruz.

İsteddiği şeye ne olursa olsun ulaşmak istemesi onu huzursuz bir insan yapıyor.Olan şeyin neden olduğu ya da olmayan şeyin neden olmadığı veya olamayacağı onun esas meselesi.

İşini seviyor ve saygı duyuyor.Arabasına da gözü gibi bakıyor.Kamyonuna aşık olduğunu da söylemek mümkün.Onu neredeyse putlaştırıyor.Onunla konuşuyor,onun herşeyi olduğunu düşünüyor.Arabasına bindiğinde kendisini bambaşka bir dünyada hissediyor.Ondan güç alıyor.Sanki o arabayı değil de araba onu idare ediyor.Tam olarak onunla bütünleşmiş durumda.Kamyonundan ayrıldığında ise daha başka bir kişiliğe bürünüyor.Bu hava görünüşte daha güçlü ama aslında zayıf,kararsız ve kaypak.(2).

Kamyonun romandaki rolü biriki ana kahramandan hemen sonra geliyor.Birçok kişiden daha canlı.(3).

Eşyanın bu derece güçlü,etkili anlatılması sosyal değişimin de ürünü olmalı.Kamyon bir bakıma bir araç olmaktan çıkmış,bütünün bir parçası haline gelmiştir." O olmazsa olmaz "gibi bir düşünce hakim.Hayatın içindeki rolü gereğinden fazla büyük ve önemli.

2- Atilla Birkiye,Düşünceler Sözler Yazılar,s.75-76.

3- Bkz:Kamyonla ilgili bölüm.

Tien-Shan dağları da kamyon gibi biraz fazla abartılı. Birçok şey ona bağlanıyor. Sanki o bir dağ değil de korkuyla karışık bir saygı unsuru gibi. Bilindiği gibi bu dağın Türkiye Türkçesindeki adı Tanrı Dağları. Çok eski gelenekler, İslamiyet öncesi inançların yerel bir devamını görüyoruz. Hemen herşey, bütün hesaplar onun üzerine yapılıyor(4).

Tien-Shan dağları bir açıdan da, insanın tabiatı yenip yenemeyeceği temasını işleyebilmek için bu derece güçlü tasvir edilmiş. Tabiatı yenmek hedef haline getirildiği için onun abartılması, başarı kazanıldığında, başarının değerini de artıracaktır.

Hayat ise tabiatı yenmek veya yenilmek teması üzerine değil onunla uyum içinde yaşamak üzerine kurulmuştur. Kamyonun başarısı tabiatın yenildiğini de göstermez. Bize anlatılan tavır ise, sunî bir atmosferi de beraberinde getiriyor. Kamyonla, Tien-Shan'ın mücadelesi iki de bir "Kim kazanacak?" havasına bürünüyor.

Hayatın zor olması onun bir savaş haline getirilmesini gerektirmez. Kabul edemediğimiz şeylerin yok sayılması sağlıklı bir düşünceye dayandırılmaz. Hayat herşeyiyle birlikte vardır. Kabuller arttıkça, hayatın anlamı değişecek, yeni anlamlar kazanacak, yaşanır hale gelecektir.

Biz İlyas'ı önceleri çapkın bir insan olarak tanıyoruz. O çapkınlığını mesleğine bağlıyor. Devamlı yollarda geçen bir hayatın, bir yere bağlanmadan, ya da bağlanamadan, yaşamamanın bir sebebi olarak görülüyor. Birine bağlı olmak ona mantıksız geliyor. Kısacası en kolayını seçiyor. Hayatı gününününe yaşıyor. Yarın kaygısı taşımıyor. Arabası ve işinden başka bir sorumluluğu yok. Onun için "Nerede akşam, orada sabah"

4-Bkz: Tien-shan ile ilgili bölüm.

İlyas yükünü boşaltıp,tekrar bozkırlara ,uçsuz bucaksız yolları,Dolon'a,Tien-Shan'a,sorumsuz hayatına bir an evvel dönmenin telaşındadır.Bu çamurlu yol onun,istediğine kavuşmasını geciktirmekten başka bir anlam taşımamaktadır.

Oradan kurtulmak için kamyonun altında uğraşırken,iki çamurlu erkek çizmesi görmesiyle,sinirleri iyice bozulur.Ona göre,o anda kendisini köye götürmesi için bekleyen bir kimse ,dayanılır şey değildir.Onu başından savmak ister.Başarır da.Bu iki çamurlu çizme onun hayatının yeni bir cephesini başlatacaktır.Bütün zayıflıklarının,sorumsuzluklarının,hatalarının birbir bedelini ödeyecektir.Savaşmayı,didişmeyi iyi bildiğini sanırken,kolay yolu,kaçmayı tercih ettiğini görecektir,kendini yeniden tanıyacaktır.

Daha önce üzerinde bile durmadığı köy hayatı,gelenekler onun için anlam kazanmaya başlar.Önceleri Asel'le olan ilişkisi daha önce alıştığı hafif ilişkiler kadar değerli onun için.Onu ilgilendiren şey,o iki eski çizmenin selvi boylu bir köylü güzeline ait olması ve ona başlangıçta pas vermemesi.

Asel'e yaklaşmasına kamyonu bile yardım ediyor.Bir türlü kurtulamadığı bataktan kurtuluyor.Ne yapıp edip Asel'i kamyonu bin-dirmeyi başarıyor.Köyün yakınına kadar götürüyor. Köy gelenekleri ,ana-kızın geleneklere bağlı ilişkisi,dünürlerin geldiğini gösteren atlar ve kesilen kurbanla karşılaşılıyor.Bunlar ona yabancı değil ama yaşadığı hayat gördüklerini yadırgamasına sebep oluyor.

Başlangıçta hemen geçeceğini düşündüğü etki,onu iş yerine döndüğünde de rahat bırakmıyor.Kadica'yla birlikteyken anlam veremediği bir ihanet duygusuna kapılıyor.Artık istese de istemese de hayatında kamyonundan daha önemli bir şeyin olduğunu anlıyor.

Ama insanlar şoförler ve diğerleri diye ikiye ayrılmaz. İnsan alabildiği, kaldırabildiği sorumluluğa göre insanlaşır. Ama kaçmak birçok insan için olduğu gibi İlyas için de en kolay yol. Serde gençliğin de olması aslında bazı şeyleri meşrulaştırmıyor.

Romanımızın yardımcı karakterlerinden Kadiça'yla olan ilişkisi de insiyatifin hep kendisinde olması şartıyla sağlıklı. Onun ilgisini açıkça kullanıyor. Kendisine "Hayır" denmeyeceğinin farkında. Egosu herşeyden önce geliyor. Reddedildiğinde ise kırıcı, saygısız bir insan oluveriyor.

İlyas güçlü bir insan değil, öyle görünen bir insan. Görünüşü, tavırlarıyla zevahiri kurtarıyor. Gerçi bunu başarıyor, herkesi kandırıyor ama kendisini asla. Yalnız kaldığında ya da başı sıkıştığında o gücün yerini şaşkınlık, sinir ve kararsızlığın aldığını görüyoruz.

Yazar İlyas'ın , hayat anlayışını, duygu ve düşüncelerini bu kadar açık vermekle, onu karşılaşacağı veya yaşayacağı yeni hayata hazırlıyor. Kısacası onun açıklarını, kirli çamaşırlarını ortaya döküyor. İlyas'la birlikte okuyucu da hazırlanıyor tabii.

Uzun yol şoförlüğü ona bir hayat tarzı kazandırmış, işi gereği çevre köylerden birindeki bir çiftliğe yük götürecektir olması onu fena halde rahatsız etmiştir. Bu onun için bir anda dünyanın en önemli problemlerinden biri haline geliverir. Köy yollarının bozukluğu çamur, bataklık ve şarampoller, sıkıcı insanlar birbir gözünün önüne gelir. Yepyeni arabası oralarda harap olacak, çamura belenecektir. Bir türlü "İş iştir" diyemez. Bunu diliyle söyler ama kabullenemez.

Yükünü almış, çiftliğe giderken korktuğu başına gelir, kamyon çamura saplanır. Kamyonun burada batağa saplanması, okuyucuya yeni bir dönemin başladığını, yeni bir İlyas'ın ortaya çıkacağını haber vermek içindir. İlyas olacakları bilmemektedir.

Geleneklerden bahsederken eski denilmesi hayli önemli. Geleneklerin eskimesi diye bir şey söz konusu olamaz. Ancak değişimden söz edilebilir. Ülkede başlayan planlı dönemle birlikte herşeye "eski" ve "yeni" sıfatları eklenmiş. Bugün de Sovyetler Birliği'nde aynı şeyler konuşuluyor. Bundan iki yıl öncesine ait herşeyin adı "eski". Bir de iki de bir yenilenen "yeni"ler var.

Şehirlerden uzaklaştıkça geleneklerin canlanması her yer için sözkonusudur. Kapalı kültür devam eder ve kuralları ha adet ve inançlar koyar. Herşey planlı olarak değişebilir (veya değiştirilebilir) ama, sosyal kanun statüsündeki gelenekler kendilerine göre bir seyir takip eder(5).

Asel bir köy kızı olmasına rağmen, koltuğunun altında kitaplarıyla gezebilmekte, kütüphaneden geldiğini söylemektedir. Fakat romanda yeni düzenin getirdiklerini anlatmak için kullanıldığı ortada, Bu yüzden biraz suni görünüyor. Kıyafetlerde de zaman içinde değişiklik olması normal. Ama Asel'in birdenbire şehirli kızlar gibi (Bu tanımlamayı İlyas yapıyor) oluvermesi kolayca sindirilemiyor. Asel sonra tekrar normal haline dönüyor.

İlyas, Asel'i görmek için köye daha bir sevinçle gitmeye başlar. Göremediği günlerde de ona karşı hissettiklerini inkar etmekten geri kalmaz.

Çok istediği uzun yol işini Kadiça ona sağlar ama bu sefer de o yan çizer. İşlerin yarın kalacağından dem vurur. Cantay'a onun işi verilir. Tam uzun yol için kamyonuna yükleme yapılırken, kendisinden beklenen şeyi yapar ve yükün altından kaçıp, köyün yolunu tutar.

Asel'i de kendine uydurur. Kamyona binip kaçarlar. Geleceğe ait hiçbir planları olmamasına rağmen samanlığı seyran ederler. İlyas

5-Hilmi Yavuz, Felsefe ve Ulusal Kültür, s.135.

açıkca kamyonunda yaşayacaklarını söyleyebilir. Ama onlara eski dedikleri gelenekleri sahip çıkar. Dolu Alibek onlara evini verir ve kendisi de yeni evine geçer. Tolda karşılaştığı şoför arkadaşları, yaşlılar onlara gelenekleri çerçevesinde davranırlar.

Asel ve İlyas'ın müşahhas anlamda başlayan bu ilişkileri, İlyas'ın bir türlü itiraf edemediği romantik yanını ortaya çıkarır . (Ama okuyucu bunun farkındadır). Bu konuya oile kazanılacak bir şey gibi bakar.

Onun yavaş yavaş değiştiğini, bağlılığı benimsediğini görürüz. Bu hiç kendini deneme fırsatı bulamaması, başının derde girmesiyle de ilgili. Baş sıkıştığında eski sorumsuzluğuna tekrar döner.

Beele birlikte duyguları yeni bir anlam kazanır. Daha da bağlanırlar. Bu arada ileride romanın önemli kahramanlarından olan Baytemir'le bir dağ geçidinde tanışırırlar. Arızalanan arabalarını yedeklerine alarak Dolon'u aşırırlar.

Bir şantiyeye taşınması gereken yüklerin oraya nasıl ulaştırılacağına çare aranırken, İlyas yine düşüncesizce hareket ederek romörk takabileceğini söyler. Bu tepki görür. Ama İlyas, Kadiça'yı kandırıp bir romörk alır. Hiç gerek yokken, kendince Tien-Shan ve Dolon'la savaşmaya başlar. Kaybeder. Kaybetmekle kalmaz, şarompole kayan romörkü orada bırakıp kaçar. Bu kaçış ve sonrasında gelişen olaylar onun tekrar yıkımı olur. ve sonunu hazırlar.

İyi bir düşünceyle yola çıkmış, taşıma merkezini önemli bir dertten kurtarmak istemiştir. Ama plansız ve tedbirsiz hareket eder. Hemen ardından yaptığı iki önemli müşahhas hata vardır. Biri romörkü bırakıp kaçması, diğeri ise hatasını kabul edip özür dilememesi. Herkesi tersler. Karısı , dostları buna dahil.

Kendini boşluğa düşmüş gibi hisseder. Evini, çocuğunu ihmal etmeye başlar. Alkole sarılır yeniden. Ve i beraberinde Kadıça'ya tabii. Kadıça onun evliliğine saygı duymuş, olgun bir kadındır. Ama İlyas'ın zayıflığı, düşkünlüğü, onun da eski duygularını depreştir. İlyas'la yatıp kalkmaya başlar. Daha sonraları, bu ilişkiyi Asel'e resmen söyleyebilecek kadar, "O benim" diyecek kadar cüretlenir.

İlyas, biraz toparlanıp evine dönmeye karar verdiğinde de Asel yoktur artık. Dayanabildiği kadar dayanmış, ama sınırını da koymuş çocuğunu da alıp evi terketmiştir.

İlyas onu arar. Bulamaz ve çareyi Kadıça'yla birlikte Anarhay Ovası'na gitmekte bulur. Yılların herşeyi unutturacağını düşünür.

ma öyle olmaz. Oğlu, karisi hiç gözünün önünden gitmez. İlyas, Asel'i mutsuz ettiği gibi, Kadıça'yı da yarı yolda bırakır. Tekrar Asel'i bulmak üzere, Tien-Shan'a döner. Asel'in evlendiğini öğrenir.

Tekrar işine başlar. İçkiliyken kamyon kullandığı için bir şarmpole yuvarlanır. Kurtarma sırası bu defa Baytemir'dedir. Onu evine getirir. İlyas, Asel, Baytemir ve Samet, tuhaf bir beraberliği yaşamaya başlarlar.

İlyas, tekrar eski duygularına dönmüş, aynı şeyi yapması için Asel'i de zorlamaya başlamıştır. Yine aynı kaygısızlığını sürdürmektedir. Baytemir herşeyin farkında olmasına rağmen olgun davranır. İlyas'ın ne yaptığını bildiği halde sesini çıkarmaz. Onları duygularıyla başbaşa bırakır. İlyas'ın Samet'i kullanmasına bile göz yumar.

İlyas kendisine yer olmayan bir düzenin kurulduğunun farkındadır ama unutamadığı sevgisinden dolayı, bu düzeni yıkıp, yenisini kurmayı planlamaktadır. Samet olayı çözer. Emek aşkı yener (6).

6-R.Wellek, A.Warren, Edebiyat Biliminin Temelleri, s.126.

ASEL(ROMAN)

Asel, romanımızın kaynağı, " elvi Boylu Al Yazmalı"sı. Herşeyin başlangıcı ve sonu. Hep yaşamak istedikleriyle değil de, yaşamak zorunda kaldıklarıyla yetinen bir kadın. Tam yaşıyorum derken hep hevesi kursağında kalıyor.

Asel, bir köy kızıdır. Kendi halinde, anası ve kardeşiyle birlikte yaşamakta, günlük meşgalelelerle hayatını doldurmaktadır. Büyük hedefleri yoktur. Evliliğiyle ilgili kararları bile kendisi verecek durumda değildir.

Fiziken çok güzeldir. İncecik, alımlı, çatık kaşlı, dal gibi bir kızıdır. Elleri de inceciiktir. Herşeyiyle güçlü kuvvetli, becerikli tipik bir köylü güzelidir.

Eve gelip giden dünürlerin sayısı hayli çoktur. Ona kimi seçtiğini bile sormazlar. Asel'i yaşı geçkince, uzaktan bir akrabalarıyla evlendireceklerdir. Kaderine boyun eğmekten başka çaresi yoktur. Köyde yaşadığına göre, geleneklere uygun yaşaması son derece normaldir.

Asya ve Asya'nın başına gelenler çerçevesinde, gelenekler eleştirilmektedir. Bu eleştiriler, değişen ülkenin, sosyal ve ekonomik yapının güçlendirilmesi gayesini gütmektedir. Geleneklerin kaldırılması (Hele tepeden inme hükümlerle) hiçbir şekilde söz konusu olamaz. Bu zorlamadır. Ancak değişmeler söz konusudur. Bu değişimin hızı farklı yerlerde, farklı seyirler takip edebilir (7).

Geleneklerin günümüze ters düşen tarafları olabileceği gibi, hayatı düzenleyen, sosyal kanunlar olduklarını da unutmamak gerekir. Asel'in tanımadığı biriyle evlendirilecek olması da geleneğin kusuru değildir. Bir gelenek yanlış anlaşılmış, daha doğrusu herkesin işine geldiği gibi yorumlanmasından bu hale gelmiştir. Ailenin sağlam olması için, herkesin yakışırıyla evlenmesi gelenekte de esastır.

Asel'in geleneklerden kaynaklanan sıkıntıları yaşadığı anlatılırken, bir yandan da, koltuğunun altında kitaplarla kütüphaneden geldiğinden bahsediliyor. Romanın bir yerinde de, (İlyas'ın tabiriyle) Şehirli kızlar gibi giyiniyor. Bu bölümler ise gerçekleştirilmesi düşünülen değişikliklerin bir ürünü olsa gerek. Bunun böyle olmadığı bilindiği halde yer veriliyor. Ekonomik ve sosyal düzenin, taşraya köylere bu kadar çabuk yansması pek akılcı değil. Romanın 1960-1961 yıllarında yazıldığı ve İkinci Dünya Savaşı sonrasını anlattığı düşünülürse, bu sonuca varmak yanlış olmaz. Romanda bu tür şeylere yer verilmesi de bir dereceye kadar normaldir. Belki de eserin yayınlanabilmesi için bir mecburiyet olduğu bile söylenebilir.

Asel, annesine çok bağlıdır. Adeta onun sözleriyle hareket eder. Yap dediğini yapar, yapma dediğini yapmaz. Ta ki, Asel, İlyas'la tanışıp, dünyası değişene, ufku genişleyene kadar. Asel ile İlyas'ın tanışması, İlyas'ın kamyonunun batağa saplandığı yerde gerçekleşir. Olay Asel'in ilgisini çekmiş, bütün saflığıyla, problemin ne olduğunu anlamaya çalışmaktadır. İlyas'ın kendisini başından savmaya çalıştığını anladığı anda, tavrını koyup, uzaklaşır. Nine olmadığını, genç bir kız olduğunu söyler.

Telaşlanıp, meraklanma sırası İlyas'tadır. Köylü güzelini ya da onun tabiriyle kekliği ürkütmemelidir. (Keklik kelimesi senaryoda geçmektedir). Bataktan kurtulmak için kamyonu dil dökmeye başlar. Kurtulur ve Asel'i takip eder. Asel korkup koşmaya başlar. Sonunda İlyas'ın ısrarına dayanamayıp kamyonu biner. Kendince hiç yüz vermez ama (İstediği için) İlyas'ın ağına düşer. İçinde hissettiği kıpırtıyı ilk defa tadmış, ne olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Bunun hayatının bugüne kadarki kısmında karşılaşmadığı bir şey olduğu ortadadır.

Adını bile söylemek istemez.K öye yaklaştıklarını görünce de telaşlanır,hemen kamyondan iner.İlyas'la tekrar görüşmek istediğini belli belirsiz hissettirir.Telaşla eve doğru koşar.Annesinin azarları arasında köyden gelen görücülere görünmek üzere üstünü değiştirmeye gider.Bu arada dışarıda bir kurban kesilmektedir.Evde dünürlerin olduğunu gösteren bir işarettir bu.

Asel,kendinde bazı değişiklikler hisseder.İlyas'ı görmek istemektedir.Birkaç defa gizlice buluşurlar.İlyas'la duyguları ortakdır.Ama başkasıyla evleneceği gerçeği de ortadadır.İlyas'la bir daha görüşmemeleri gerektiğini konuşurlar.Ama herşey kelimelerle halledilemeyecektir.

Görüşmemeye karar verirler ama birgün İlyas çıkagelir ve onu elinden tutup kamyona bindirir.Hiç itiraz etmez.İç i içine sığmaz.Birlikte,gelecekleri hakkında tek bir şey dahi düşünmeden giderler.Samanlık seyran olur.Dağlara,kırlara,keçilere,IsıkGöl'e aşklarını sevdalarını söylerler.

Yolda dünürlerle de karşılaşırılar.Yine yolda karşılaştıkları İlyas'ın en iyi dostu,Alibek onlara evlerinin olmadığını,nerede oturacaklarını sorar.Onlara eski evini verir ve kendisi de yeni evine geçer.Herşey şimdilik yolundadır.

İlyas'la beraber,onun işyerine giderler.Herkes,kaç zamandır İlyas'ta gördükleri telaşın sebebini anlar.Asel orada rakibesi Kadiça'yla bir defa daha karşılaşır.Kadiça onları tebrik eder.İlk karşılaşmaları ise,Cantay ile Kadiça başka bir kamyonla onları aramaya çıktıklarında olmuştur.Asel,bu kadının kim olduğu konusunda bir fikre sahip değildir ama,bazı şeylerde onu düşündürür.

İyi kötü bir yuvaları vardır artık.Asel'in ailesi onları reddetmiş,Asel diye bir kızlarının olmadığını şeklinde de haber gönder-

mişlerdir. Asel, çalışmak ister, evde sıkılacağını düşünür. Bir süre sonra, hamile olduğunu öğrendiğinde bu düşüncesinden vazgeçer. Çocuk haberiyle dünyalar ikisinin olur. Onunla herşey daha güzel olacaktır.

İlyas, yolda kalan bir arabayı ,Dolon Geçidinden aşırıktan sonra eve çok yorgun döner. Birkaç gün hasta yatar. Filmde Asel(Asya)'nin hamile olduğu, doğum yaptığı güne rastlar. Komanda ise çocuk daha önce doğmuştur. İlyas kendini toparlar ve işine döner (8).

Asel, kocasına, çocuğuna ilgisini, sevgisini hiç eksik etmez. İkinide çekip çevirmekte, onlara gözü gibi bakmaktadır. Kocasının evde olmadığı, çalıştığı günlerde gözüne uyku girmemekte, kocasının yolunu beklemektedir. Sessizliğini, sabrını her zaman muhafaza eder . İlyas da aynı şekilde ona ilgi göstermekte, evini ihmal etmemektedir.

İlyas'ın bir çalgınlık yapıp, izin almadan kamyonuna romörk takarak, Dolon'u aşmaya çalışmasıyla herşey değişmeye, olaylar birbiri ardına gelişmeye başlar. İlyas, romörkü dağda bırakıp kaçar. Eve uğramaz, içkiye başlar ve en kötüsü eski dostu Kadiça'yla yaşamaya başlar.

İlyas, eve geldiğinde çok huzursuz ve sinirlidir. Kendine gelemez. Karısını, çocuğunu ihmal eder. Asel her şeyi anlar, bir suç varsa onu da kabul etmeye hazırdır ama çocuk neden ihmal edilmektedir. Asel onu zayırlıkla suçlar. Kendine gelmesini sağlamaya çalışır . Böyle bir sebepten insanın kendini koyvermesinin anlamsızlığını anlatmaya çalışır.

İlyas, ona yüz vermez. İşin içinde başka bir iş olduğunu hissedilen Asel, duyduklarının doğru olup olmadığını öğrenmek için, Kadiça'yla konuşmaya gider. Kadiça, ona gerçeği söyler. O da çocuğunu

8-Bkz: Filmle ilgili bölüm.

alıp evini terkeder. Ama kendisi de biraz acele karar verdiğinin farkındadır. İlyas gibi zayıf davrandığının şuurundadır. Ama yapabileceği başka bir şey de yoktur.

Evden ayrılmadan bir süre önce, çocuklarının ayakta durmaya başladığını İlyas'a gösterdiğinde, onu bir an yakalamayı, ona ulaşmayı başarmıştı. Ama İlyas, öyle zayıftır ki bunu anlayamaz, kaçmayı tercih eder. Asel, öğrendiği son şeyi, aldatılmayı sindiremez. Hem bunun dışında herşeye "evet" diyebildiğini göstermiştir.

Evinden ayrıldıktan sonra onları yolda bir araba alır. Karşısına, hayatının bundan sonraki bölümünü dolduracak, sevgiyi, emeği, güveni, aşkın başka bir türünü yaşadığı Baytemir'le tanışır.

Çocuğun üşüdüğünü farkederek Baytemir, onu, çocuğunun altına alır. Sonra da onlara evinin bir odasını verir. Baytemir, çocuğa büyük ilgi gösterir. Bu ilgi aslında biraz da Asel'dir. Samet, böylece onların arasında bir sevgi köprüsü olur.

Asel'i ilk tanıdığımız andaki haliyle mukayese ettiğimizde bambaşka bir insanla karşı karşıya olduğumuzu görürüz. Güçlenmiş, kadınlasmış, olgunlaşmıştır. Sam olarak mutlu olmadığı bir gerçektir ama eskisi kadar şaşkın ve ürkek değildir. Baytemir'in ilgisi onu da etkiler. İlyas'a olan sevgisini ilk günkü sıcaklığıyla korumasına rağmen, umidini de kesmiştir. Onun nâla Kadıça'yla beraber yaşadığını kamyonuyla geçerken gördüğü Cantay'dan öğrendikten sonra zaten yapacağı başka şey de kalmamıştır. Artık rüya bitmiş, hayat başlamıştır. Baytemir'le evlenirler. Aslında yine de en büyük sebep Samet'tir. İçindeki burukluk devam eder ama oğlunun geleceğini düşünmek durumundadır. Baytemir, Asel'i karısı, Samet'i de oğlu olarak benimsemiştir. Birlikte mutludurlar.

Yol kenarında devrilen bir kamyon, onları tekrar, kendilerini

tartmaya,yoklamaya iter.Devrilen İlyas 'ın kamyonudur.Baytemir ve İlyas,birbirlerini hemen tanırılar.Asel,İlyas 'ı görünce elinden düşen odunlarla,tekrar eski,ürkek,şaşkın, duygulu dünyasına döner. Baytemir de onların eskiden ilişkilerinin olduğunu anlar.Ama hiçbir şey belli etmemeye çalışır.

O gece sabaha kadar,aşk üçgeninin hiçbir üyesi uyuyamaz.İlyas, oğlunu da görünce onları tekrar alıp götürmekle ilgili hayaller kurmaya başlar.Bunu Asya'ya da söyler.

Asya,bütün kararsızlığına rağmen,doğruyu,oğlunun babalığa seçtiği Baytemir'i tercih eder.Emeği,güveni seçer.Çok sıkıntılı günler yaşar.İçinde çarpışan duygularını bastırmaya çalışır.Bunu başarır ama hiç de kolay olmaz.

Asya'nın,romanın sonundaki davranışı son derece sağlıklıdır.Roman,başından itibaren böyle bir sona hazırdır.Okuyucu zaten,yazarın herşeyi bilen bir üslupla anlatıldığını şundan dolayı herşeyi hisseder.Anlatıcılar da bizi buna hazırlar(9).

BAYTEMİR (ROMAN)

Romanımızın üçüncü önemli kahramanı olan, Baytemir'le, Tien Shanlarda (Dolon) arabaları yolda kaldığında tanışırız. Esas kahramanımız İlyas onlara rastlar. Arabalarını yedegine alarak bakım istasyonuna kadar götürür.

Baytemir, romanda daha çok, anlatıcılarımız, İlyas ve gazeteci tarafından bize tanıtılır. Kendisinin doğrudan rol aldığı bölümler sınırlıdır. Baytemir, kırk yaşlarında, hayatının zorluklarla geçtiği yünden okunan, asık suratlı bir adamdır. Herzaman sakın görünür ve çevresinde saygı uyandırır. Sorumluluk duygusu çok güçlü. Cesur ve dikkatli bir insan. Herzaman biraz düşünceli duruyor.

İlyas, onların kamyonunu çekerken, kamyonun basamağında, İlyas'a ve arkadaki şoföre yol gösterir. Gözüpek bir insandır. İlyas, önce kamyonu yedegine almak istemez. Baytemir, onu gayretlendirir. İlyas, karısının doğum yapacağını söylediğinde de, orada mahsur kalan insanların da çocuklarının olduğunu söyler. İnatçı, ne yaptığını bilen, kendinden emin bir insandır.

Romanımızın geneli düşünüldüğünde, gerçek anlamda oturmuş tek kahraman olduğunu görürüz. Varlığını göstermek için diğer kahramanlar gibi gayret göstermediği halde, onu unutmak, ihmal etmek, hak vermemek elde değildir. Kendisinden bahsedilen her yerde, ağırlığını, olgunluğunu hissederiz.

Baytemir'le, bu bölümün dışında, bir de kadın kahramanımız İlyas'ı terkettikten sonra karşılaşırız. Yolda, onu görüp arabaya alırlar. Romanda çok fazla rastladığımız tesadüflerin bağlandığı kişi genellikle Baytemir'dir. İki defa arabalarla ilgili problemle karşılaşırız. Baytemir, karşımıza çıkar. Asya, yolda araba bekler, Baytemir'i yine karşımızda görürüz. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Baytemir, romanımızın oturmuş, fonksiyonunu tam anlamıyla yerine getiren kahramanı.

dır.Öyle ki,romadaki diğer kahramanlarla istenildiği gibi oynanabilir.Ro eri değiştirilebilir.Ama onun için böyle bir çaba eserden çok şey kaybettirecektir.

Gazeteci dostumuz,hem bir iş sebebiyle,hem de İlyas'ın hikayesinin devamını,bir de onun ağzından öğrenmek için Baytemir'i ziyaret eder (10).Baytemir,hayat hikayesini,başına gelenleri,çektığı sıkıntıları,İlyas ve Asya ile olan ilişkisini detayıyla anlatır.Ziyaret sebebi olan işe de karısı ve çocuğunu yalnız bırakmamak için gidemeyeceğini,o işi başkalarının da başarabileceğini söyler.

Baytemir,s. vaştan önce okulda tanıştığı ve aşık olduğu bir kızla evlenir.Çok mutlu olurlar.İki de çocukları vardır.Evleri Tien - shanların eteklerindedir.Güngeliş savaş çıkar.Ayrılmak zorunda kalırlar. avasta sıkıntılı günler geçirir.karısıyla sık sık mektuplaşırlar..onraları mektuplar kesilir.O bunun savaş şartlarından kaynaklandığını düşünür.Karşılaştığı sıkıntıları karısı ve çocuklarını düşünerek,onlardan güç alarak atlatır.Tezkeresini alınca eski esyalarını satıp aldığı hediyelerle evinin yolunu tutar.Ama evi ortalıkta yoktur.Evine çığ düşmüş,karısı ve çocukları ölmüştür.Bu onu yıkar.Önceleri çok bocalar ama hayat herşeye rağmen devam edecektir.Kendini toparlar.İşine dört elle sarılır.Ve zaman onu ezik ama güçlü bir insan yapar.

Karşısına Asel çıkar.Evlerinin,kalacak yerlerinin olmadığını anlayınca onlara evini açar.Bir süre için orada kalmalarını ister.Tek bir soru bile sormaz.Zaman onları birbirine yaklaştırır.Çocuk onlar için,buluşma noktası,köprü olur.Asel de ona biraz ısınmıştır.Baytemir,ona gönlünün başkasıyla olduğunu bile bile evlenme teklif eder.Kendisinin de onun gibi sıkıntılar yaşadığını söyler.Asel'in zamanla kendisini sevebileceğini düşünür.Nitekim öyle de

IOA.g.e.s.98.

olur.Zaman onu haklı çıkarır.Evlenirler,mutludurlar.Ta ki İlyas'la tekrar karşılaşana kadar.

Birgün evlerinin yakınında bir kamyonun devrildiğini öğrenirler.Şoför sarhoştur.Baytemir onu eve getirir.Tedavi eder.Karısının elinden düşen odunlarla bir anda odanın içinde üç tane şaşkın yüz belirir.Kader,İlyas ve Asel'i bir defa daha karşı karşıya getirmiştir.Baytemir,Asel'in ayrıldığı kocasıyla tekrar karşılaştığını, ok önceleri bir dağ başında tanıştıkları İlyas'ın,Samet'in babası olduğunu anlar.Ama hiçbir şey belli etmemeye çalışır.Üçü de sabahı zor ederler.

İlyas da,Baytemir gibi,Samet'i,oğlunu kullanarak,Asel'e yaklaşmaya çalışır.Ama,Asel,ihmâl ve ihlâl edilmiş bir aşkın yerine,emeği,güveni tercih eder.Baytemir kazanır.Görünüşte hiçbir şey yapmadığı halde,yuvasını korur.Belki ters tepki gösterseydi,Asel,başka türlü davranabilirdi

Senaryoyla ilgili bölümlerde ve röportajlarda da anlatıldığı gibi,romanımız,bir Çin masalının anafikrinden yola çıkılarak yazılmış ve aşk yerine,emeğin,güvenin tercih edildiği temasını işlemektedir.Bu sebeple,Baytemir,romanımızın çevresinde dolıştığı,esas anlatmak istediği kişidir(II).

ALİBEK(ROMAN)

Alibek,olgun,dost canlısı,geleneklere ölçülü olarak bağlı,ağır başlı bir insandır.Yeri geldiğinde,İlyas'a"Dur"diyebilen,İlyas'ın sevip saydığı bir insandır.Fizik olarak tıknaz ve iri kafalı bir insandır.İşinde başarılıdır.Herkes onu sevip sayar.Sonraları işinle yükselir ve ustabaşı olur.İlyas'a da şoförlük işini o bulmuştur.

İlyas'la Asel evlendikten sonra onlara kendi evini verip,yeni evine geçer.Onlara yardım eder.Bu yardım hem maddî hem de manevîdir.

Alibek de Baytemir gibi,romanın istikrarlı kahramanlarından biridir.Etkilidir.Baytemir gibi mesafeli,soğuk görünüşlü olmamasına rağmen çevresinde saygı uyandırmıştır.

İlyas,romörk takma fikrini ortaya attığında,ona arka çıkmış,iyi olanlarırsa bunun olabileceği görüşünü savunur.İlyas,romörkü dağda bıraktığında da ona yardım etmek ister.İlyas onu da çığner.Toparlanacağı yerde iyice dağıtır.Halbuki onun tezi gerçekleşmiş,haklı olduğu ortaya çıkmıştır.Alibek onunki şoför olarak çalışmaya başlamaları,romörklü kamyonlarda eşi olmasını ister.İlyas,bunu da kabul etmez.(12).

Sonraları biraz kendini toparlar gibi olan İlyas,onunla barışmak ister ama,Alibek onu defterden silmiştir.Kendine acımayana o da acımaz.

Daha sonra,İlyas'ın ağzından,onun işinde yükselip başka bir yerle ustabaşı olduğunu öğreniriz.O romanda,istikrarı,rejimle uyum içinde olmayı savunanlardandır.Bir bakıma onun rejimin olgun bir savunucusu olduğunu söyleyebiliriz.Bir kahraman olarak karşımıza çıkmaz ama onu başarılı bir tip olarak görürüz.

KADIÇA (ROMAN)

Kadiça, kendisinden emin, hırçın yapısının altında yumuşak huylu bir insan. Kavgacı görünüyor ama çabuk sakinleşiyor. Fizik olarak ise bakımlı, olgun ve güzel bir kadın.

Romanımıza en büyük katkısı İlyas'a olan zaafından kaynaklanıyor. İlyas ile beraberken tam bir dişi oluyor. İlyas, kamyonu yükleme bölgesinden kaçırıp, Asel'i almaya gittiğinde, onu aramaya çıkacak kadar inatçı bir kadın.

Kadiça, İlyas'ın çalıştığı taşıma merkezinde görevlidir. Sevk işiyle uğraşır. İlyas ile araları oldukça iyidir. İlyas'ın bir söylediğini iki etmez. İlyas, onunla çıkarı için ilgilenir ama, Kadiça ona gerçekten bağlanmak istemektedir.

İlyas, Asel'le evlenene kadar onu sahnede görürüz. Evliliğe olan saygısı yüzünden, İlyas'ın peşini bırakır. İlyas da eski İlyas değildir artık. Fakat olaylar, Kadiça'nın değil, İlyas'ın zaafı, zayıflığıyla onları tekrar biraraya getirir. (13).

Evlendikten sonra normal iş ilişkisinden öteye geçmezler ama, romörk takma işi çıkınca, İlyas, onu kandırır ve sonra da ortalığı karıştırır. Romörkü dağda bırakıp kaçtıktan sonra da eski psikolojik dünyasına döner. Kadiça'yla birlikte yaşamaya başlar. Evine uğramaz karısıyla ilgilenmez olur.

Asel, bunun doğruluğunu öğrenmek için, ona gelir. O da gerçeği söyler. Asya da evini terkeder. İlyas, evine döner ama karısı yoktur artık.

Daha sonra anlaşıldığı kadarıyla, Kadiça'nın da işyerindeki durumu sarsılır. İlyas ile birlikte, Anarhay Ovasına çalışmaya giderler. Kadiça, işçi, İlyas da, şoför olarak iş bulur. İlyas, Kadiça'yla da yapamaz. Ayrılırlar, ona kırılmaz, hak verir. Aendisine yeni bir yol çizer.

Cantay, hem romanda, hem de senaryoda bize sevimsiz bir insan olarak tanıtılıyor. Tam bir kavga kaşgısı. Hayatımızda bu tür insanlara hep rastlamışızdır. Gerçek anlamda karşımıza çıkan, tek yönlü kötü kişi o. Onun dışında herkesi benimsemek mümkün ama, o hiçbir konuda pozitif bir davranışta bulunmuyor.

Kadıca, İlyas'la ilgilenirken, o da Kadıca'ya yaltaklananların başını çekiyor. Onu sevdiği ya da saygı duyduğu da yok. İlgisi sadece cinsel açıdan.

İlyas'la birbirlerini hiç sevmeyiz. İlyas'ı kıskanıyor, onu kıskırtıp yanlış şeyler yapmasına sebep oluyor. Onun zayıf noktalarının farkında. Çıkarına düşkün. Kendinden başka kimseyi düşünmeyen bir insan (I4).

İnsanları birbirine düşürmekten özel bir zevk alıyor. Her zaman zeytinyağı gibi suyun yüzüne çıkma çabasında.

Romanda çok az görünmesine rağmen, senaryodadan daha güçlü çizilmiş. Bir ara, Kadıca'ya yaklaşmayı başlıyor ama, devam etmiyor tabii. Onun romanın paraziti olduğunu söyleyebiliriz. Bulunduğu her yerde huzursuzluk çıkarıyor, en azından laf sokuşturuyor.

Romanda çok başarılı anlatılmış. Onunla ilgili bölümlerde, olayların canlılık kazandığını ya da seyrini değiştirdiğini görüyoruz.

KAMYON (ROMAN)

Romanda neredeyse karakter özelliği kazanan, kamyonun fonksiyonu çok önemli. O teknolojinin, insan-makina ilişkisinin temsilcisi rumunda. İlyas, onunla (Zaman zaman) bütünleşiyor. Bu ilişki bir insanın, evini, bahçesini, kedisini sevmesi gibi bir olay değil. İş da-ciddi boyutlar kazanıyor.

İlyas kamyonu ile birlikte tabiata karşı savaşıyor. Tien-shan dağı ve Dolon Geçidi sanki bir dev. O da atıyla onunla savaşan cencer gibi. Bu mücadele anlatılıyor. Başa rılamadığında da, bunun bir n baş arılacağı söyleniyor. (15).

Rejimin makinaya bakışı ise, esasını oluşturan materyalist felseyle yakından ilgili. Sanayileşme, makinalaşma gerçekleştiği zaman rşey hallolacak, hiç problem kalmayacaktır. İnsanların düşüncelerine çalışmalar, belirlenen hedeflere ulaşmaları, hatta aşmaları klenmektedir.

İlyas, kamyonu ile ilgili ya da kamyonunun içinde bulunduğu ortamın kaynaklanan sebeplerle mutlu olur, sinirlenir, hayata küser barır ve hatta onun sayesinde evlenir bile.

Kamyonu romandan çıkarsak, yerini doldurmak ya da fonksiyonunu tlenecek birşey bulmak zor. Bu konuda "İşi kamyon şoförlüğü olduğu-göre, onunla bu kadar haşır neşir olması normal" gibi bir düşünce ıklayıcı, tatmin edici olmayacaktır. Buradaki ilişkiyi, bir bakkalın kkalda tanıştığı biriyle evlenip bakkalın üstündeki evlerinde o-rmalarına benzetemeyiz. Böyle bir açıklama, romandaki makina-insan ilişkisini anlatmaya yetmeyecektir.

Tien-Shan, karşımıza aşılması güç bir dağdan çok, bir öcü ya da dev olarak çıkıyor. Onunla mücadele etmek gerekir. Dağların da üzerinde yolculuk yapanlara engel olmak, onları zorlamak, gücünü göstermek istediği şeklinde bir imaj veriliyor. Bu imajlar ondan bahsedilirken duyulan korku ve endişeyle dile getiriliyor. (16).

Belki dağın, bu şekilde anlatılması, İslamiyetten önceki ve sonraki efsanelere bağlanabilir. Yazarın bu konuları eserlerinde çok fazla işlediği de düşünülürse, bu bir açıklama olarak kabul edilebilir. Yazarın hemen her eserinde bir ya da birkaç efsane ya da masala yer verilir (17).

Dolon, canavarın başı, dağlar da gövdesi gibidir. Normalde de tehlikelidir ama, kış gelip de kar, yağmur, fırtına birbirine karışınca bu zorluklar birkaç kat daha artar (18).

Mekanı da, tamamen olmasa bile Tien-Shan doldurur. İşyerleri oraya yakındır. Baytemir ile kamyonları bozulduğunda orada tanışırlar. Römörkü orada bırakınca hayatının seyri değişir. Baytemir dağlarda yol bakım işiyle uğraşmakta ve karısı, çocukları dağlardan düşen cığlardan dolayı ölmektedir. Bunları daha da çoğaltmak mümkün (19).

Senaryoda Tien-Shan veya benzeri bir unsura rastlamıyoruz. Daha öncede belirtildiği gibi romanın atmosferi çok fazla değişiyor. Eğer filmde de benzeri bir unsur kullanılmak istenseydi, sanıyoruz, Toros Dağları kullanılırdı. Toroslardaki yollar da Tien-Shan'ın yolları kadar olmasa da aşığı kalmaz. Ayrıca, Toroslar, mekana uzak da değil.

16-Irmtraud Gutschke, Menschheitsfragen, Marchen, Mythen Zum Werk Aitmatows s.35-75.

17-Özgentürk ile konuşma.

18-Aktaş, Roman Sanatı. s.135.

19-A.g.e.s.125.

ISIK GÖL(ROMAN)

Isık-Kulun, Türkiye Türkçesindeki anlamı sıcak göldür. Bu gölün şifalı olduğuna, Kırgızların o gölden hasil olduklarına dair, İslamiyet öncesine dayalı efsaneler vardır Cengiz Aytmatov, hemen her eserinde, Isık-Göl'den bahseder. Beyaz Gemi ise gölü anlatır. Romanımızda esas anlatılan tabiat unsuru Tien-Shan ve Dolon Geçidi-dir. Isık-Göl ise, İlyas ile Asel'in buluştuğu, tasvirlerle, anlatılan romanda doğrudan fonksiyonu olmayan bir yer.

Isık-Göl'ün, senaryomuzda karşılığı yok. Fakat zorlanırsa, göl kıyısında veya çevresinde geçen bazı olayların, adı belirtilmeyen bir dere kenarında geçtiğinin söyleyebiliriz. Eğer senaryo biraz farklı islenseydi, baraj inşaatı değil de, baraj kullanılsaydı, bir karşılık üzerinde durulabilirdi.

Bir Kırgız inancına göre, Isık-Göl'de yıkanan bir insan, bir daha hasta olmaz. Suyu şifalıdır ve adından da anlaşılacağı gibi sıcaktır. Tien-Shan'ın eteklerinde, yüksek rakımlı bu gölün, Kırgızların hayatlarında önemli bir rolü olduğu anlaşıyor((20)).

Cengiz Aytmatov ve eserleri olmasaydı belki de bu göl ve çevresini hiçbir zaman öğrenemeycektik. Burada yapılan forum, toplantı v.s. ile, buralar artık bilinen yerlerdir (21).

20-Arif Keski ner ile konuşma.

21-Isık Göl Forumu, Milliyet Sanat Dergisi, Sayı:156.s.62.

SENARYO

Edebiyat ve sinema aslında iki kardeş sanat olmasına rağmen çok farklı dünyalara sahiptirler. İkisi arasında tam bir köprü olan senaryo ise iki sanatın bazı özelliklerini almış, kendine has bir tür olmuştur. Ama tam olarak ikisi de değildir.

Bir edebi eseri sinemaya adapte etmek, yeni bir senaryo yazmaktan çok daha farklı ve zordur. Çünkü bu durumda hem kendi düşüncelerinizi, hem de yazarın düşüncelerini dikkate almak durumundasınız. Bir edebi eserden senaryo yapmak için yola çıktığınızda önünüzde iki yol vardır. Birincisi edebiyat eserini okuduktan sonra kapatıp unutmak. Eserin sizde bıraktığı tatı, dünyayı yeniden sinema olarak inşa etmek. İkinci yol, adaptasyon veya tercüme diyebileceğimiz yol. Biz Aytmatov'un bu nişanesinde ikinci yolu izledik. Yani bir metin sinema diline nakledildi. Böylece edebi özellikler çalışmada ağır bastı(1).

Sinema görüntü dilidir. Müşanhas şeyleri çok iyi anlatır. Sinemada bir saniyede gördüğümüz bir şey için, romanda belki on sayfaya ihtiyaç vardır. Senaryomuzda romandaki bazı olayların tonu azaltılırken, bazıları özellikle artırılmış. Bazı olaylar ise ya tamamen çıkarılmış ya da değişik bir açıdan işlenmiş(2).

1-Ali Özgentürk ile konuşma.
2-A.g.konuşma.

FİLM AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

İLYAS (SENARYO-FİLM)

Filmimizin kahramanı İlyas, nerşeyiyle, konuşması, ateşli tavırlarıyla tam bir İstanbul delikanlısıdır. Bazen kabadayı olduğunu da söylemek mümkün. Film ve romandaki İlyas'ın birinin Türkiye şartlarında, diğerinin Sovyetler Birliği şartlarında olduğunu unutmamak kaydıyla benzedikleri söylenebilir.

İlyas, arabasının üstüne "Aldırma Gönül" yazarak, hayata, aşka nasıl baktığını anlatan bir insan. Aynı adlı şarkının o yıllarda Türkiye'de popüler olması da bir sebep tabii. İlyas gününü gün eden bir insan. Kimseyi pek muhatap almaz ama dostunu düşmanını bilir. Gelecekle ilgili neme neme hiç bir planı yoktur.

Herkes onu "İstanbullu" diye çağırıyor. (3). Taşrada çalıştıkları düşünülürse, bu oldukça farklı ve avantajlı bir şeydir. İstanbullu olmak nedendir bilinmez, ona bazı şeyleri yapma veya yapmama hakkını veriyor. Anadolu insanının bilinen dünyasının dışında olduğunun vurgulanmaya çalışıldığı ortada. Zaten o da, yürüyüşü, ses tonu davranışlarıyla bunu hep belli eder.

Romanla karşılaştırıldığında, İlyas hakkında daha az şey biliyoruz. O, bize sadece İstanbullu diye tanıtılırken, romanda kendi ağzından nasıl yetiştiği de anlatılıyor. Asya, onun davranışlarından (Nasıl oluyorsa) "İstanbullu mu ne?" gibi bir hüküm çıkarıyor. İlyas da kendi kendine, "Özel arabalı Beyoğlu zamparası"na benzediğini düşünüyor.

Senaryo veya filmde gördüğümüz İlyas, romandaki İlyas'tan daha romantik ve duygusal bir insan. Romandaki katıllığın yerini senaryoda "Havalılık" almış diyebiliriz. Bu ve benzeri değişiklikler romanın genelinin senaryolaştırılırken, yumuşatılıp, duygusallaştırılmasından kaynaklanıyor.

3-Michel Chion, Bir Senaryo Yazmak, s.123 (Kişilerin özellikleri).

Kendisini, köye, baraja göndereceklerini öğrenince, romendakine benzeyen bir tepki gösterir. Yolda kamyonu batağa saplandığında, yolda Asya ile karşılaştıkları sahnelerde bazı farklılıklar göze çarpıyor.

İlyas, arabasını saplandığı bataktan kurtardıktan sonra, Asya'yı kovalamaya başlar. Bu kovalamaca filme özel bir tad kazandırır(4).

Romanda karakterleştigini gördüğümüz kamyonun önemli bir unsur olarak filmde yerini aldığını ama asla karakterleşmediğini görüyoruz(5). Burada da İlyas, arabasını seviyor, özen gösteriyor, konuşuyor ama aynı şekilde değil.

Romanda olaylar mekan olarak da geniş bir alana yayılmışken filmde, herşey, baraj ve çevresinde olup bitiyor. Olayların akışında da buna bağlı olarak bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Çıkarılan yerler yanında yeni eklenen bölümler de var.

Daha sonra gelişen olaylarda İlyas'ın Asya'ya ilgisi canlı ama tutkulu değil. Daha çok duygusal demek mümkün. Birlikte kaçmaya karar vermeden önceki kaçamakları, ilişkileri, filmde daha detaylı verildiği için farkı anlamak zor değil.

Filmde, İlyas'ın dünyası, Asya'yı tanıdıktan sonra değişmeye başlar. Ama yine de kuyruk omuzdadır. Arabasının üstündeki yazıyı da değiştirir. İlyas, artık düşünen, ualgın bir insan olmuştur.

Arabanın üstündeki yazının değişmesiyle, davranışları da değişir, bu hali gözle görülür hale gelir. Dilek Hanım ve Can'ındaki değişikliği farketmişlerdir. Çok istediği uzun yol işi verildiğinde de bunu kabul etmez. Köye tekrar gitme yolundaki tutarsız is-

4-Atıf Yılmaz ile yapılan konuşma.

5- Aynı konuşma.

teğini Can'a beşyüz lira teklif edecek kadar açık bir şekilde belli eder.Yani yelkenleri suya indirmiştir.

Romandakinden çok daha detaylı verilen Asya'nın ailesinin filmde belli bir yeri var.Asia'nın kardeşi Selim bir tip olarak karşımıza çıkar.Annesi de belirli bir canlılık kazanır.Selim'in küçük oyuncak kamyonuna da "Aldırma Gönül"adını verirler.

Birlikte kaçmaya karar verirler.Daha doğrusu karar vermezler de kaçarlar.Isık Göl kıyısında geçen sahneler az çok değişerek bir dere kıyısında yaşnır.Arabadaki sevişme sahnesi ise romanda yer almaz.

İlyas'taki ve diğer kahramanlardaki veya çevredeki değişikliklerin sebebi açıktır.Romanımız Sovyetler Birliği'nde ve o rejim içerisinde geçmektedir.Filmde ise Türkiye şartları söz konusudur.Romanda gördüğümüz kişilerin Türkiye şartlarında devlet memuru statüsünde olmaları son derece yanlış bir şey olurdu.Aynı şekilde kamyonun rolü düşünüldüğünde onun da resmî bir araç olması,hiç inandırıcı olmazdı.

Ali Hoca(Romanda Alibek),biraz daha sevimli ve sıcak bir insan.İlyas ve Asya'ya bacanağının evini veriyor.O da filmin genel karakterine uygun olarak yumuşatılmış bir insan.İlyas'la ilişkileri gördüğümüz kadarıyla,romandakinden daha sıcak ama,romandaki kadar büyük yer tutmuyor.Alibek'e,romanda farklı zaman dilimlerinde ağırlık verilirken,filmde,ağırlık kazandığı yerler dışında çok görülüyor.

Romanda düğünden hiç söz edilmezken,filmde bu çok önemli bir yer tutuyor.Anlı şanlı bir düğün yapılıyor.Silahlar ateşleniyor,dansedilip oynanıyor.Burada bir tuhafılık var.Böyle büyük bir düğün yapıldığı halde,nikah kıyılmıyor.Asia daha sonra,Cemşit'le

(Romanda Baytemir) evlenirken, bunu açıklıyor. Aslında bu bir kopukluk. Filmin senaristiyle yaptığımız görüşmede, senaryonun bir yandan çekim yapılırken, bir yandan da yazıldığını öğrenmiştik. Anlaşıldığı kadarıyla, bir de boşanma sahnesi koymak yerine, bundan söz edilmesi yerine, Asya'nın ağzından yapılan (İç monolog) açıklamayla bu açık kapatılmış. Romanın Türkiye şartlarına adapte edilmesi söz konusu olduğuna göre, bunun ihmal edilmemesi gerekirdi. Çocuklarının da olduğu düşünülürse bu hiç de mantıklı görünmüyor.

Romanda İlyas, Yolda bozulan bir arabayı çekmek istediğini söylüyor. Filmde ise Cemsit, bu konuda ona ısrar ediyor. Ve çektiği kamyon değil, minibüs.

Romanda İlyas'ın bu davranışından dolayı cezalandırılıp, bakım servisine verilmesinden söz ediliyor ama bu gerçekleşmiyor. Filmde ise bu gerçekleşiyor. İlyas'ın tekrar dağıtmasına, Asya'dan kopmasına sebep olan olaylar böyle başlıyor. Romanda gördüğümüz romörk takma işine ise, hiç yer verilmiyor. Romanda İlyas'ın cezalandırılma olayı romörkle ilgili. Dağda kalan arabayı çekmesiyle bir ilgisi yok. Yani senaryoda bu iki olay birleştirilmiş, bir olayda toplanmış.

Romanda Asya, İlyas'ın işyerine veya o çevreye İlyas ve Kadıca'nın ilişkisini öğrendiğinde gelir. Kadıca'dan bu ilişkinin doğruluğunu öğrenir ve evini terkeder. Senaryoda ise iki defa gelir. Birincisi, İlyas'ın müdürüyle konuşup, onu eski işine vermeleri içindir. İkincisi ise romanda da anlatılan sebeptendir.

İlyas, bakım servisine geçtikten sonra, çok sıkıntılı, huzursuz, mutsuz bir insan olmuştur. Başlangıçta, onun işyerine gidip amirleriyle konuşmayı düşünmeyen Asya, komşularının ve Ali Hoca'nın ısrarıyla bunu yapar.

İlyas'a, Cantay, karısının geldiğini söylediğinde, kendinden geçer, Can ile kapışır. Can, ona "Gavat" olduğunu söyler. İlyas, herkesin önünde karısını da hırpalar. İlyas, aslında bu sahnelerde kendi sonunu hazırlar.

İlyas, neden böyle davranmıştır? Bu tamamiyle romanın Türkiye şartlarına adapte edil şinden kaynaklanmaktadır. Gerçi Kırgızistan'da da aynı şeyler söz konusu olabilir. Buna benzeyen bir olay başka bir erkeğin başına gelseydi, onda da aynı davranışı görebilirdik. Bunun adı herkesin de bildiği gibi "erkeklik" ya da "erkeklik gururu"dur. Aslında, kibirden, heyecanlı, düşünmeden karar veren yapımızdan kaynaklanmaktadır. Bu konuda her zaman yanlışlar yapmamız ihtimal dahilindedir. Bu bizim, pire yüzünden yorgan yakmakla ilgili atasözümüzle çok daha iyi açıklanabilir.

Evine, çocuğuna karşı başlayan soğukluğu bunların neticesi. Hep duygularıyla hareket ediyor. İlyas'ın başlangıçtaki özelliklerini aynen koruduğunu, huylunun huyundan vazgeçmediğini görüyoruz. Hemem pişman olacağı anı kararlar, onu, yapmayı istediği halde yapmadığı şeyler onun hayatını yönlendiriyor. Asya'ya, evine karşı olan davranışı aslında geçici. Ama bunun geçiciliğine o anda kendisi de inanmıyor. Tabii, başkaları da inanmıyor.

Dilek Hanımla yaşamaya başlaması, seyri, gelişmesi, ve sonucu hemem hemen romandaki gibi. Farklı olan Asya'nın onları pencereden görmesi ve evi terketmesi. Romanda ise, Asel ile Kadiça konuşuyorlar. Romanda, Asel gittikten sonra, İlyas, Kadiça'yla Anarhay Ovasına gidip kendinden saklanıyor. Filmde ise birlikte yaşamalarına rağmen mekan değiştirmiyorlar. Ayrıca, romanda Kadiça'yla nasıl ayrıldıkları anlatılırken, filmde bu konuya hiç temas edilmiyor.

İlyas ile Cemşit'in tekrar karşılaşması da, yine romandaki gibi

gerçekleşiyor.Sarhoşken kamyon kullandığı için kaza geçiriyor . Cemşit'i çağırıyorlar.Asya'yla karşılaşmalarından sonra da final sahnesine kadar hemen hemen aynı şeyler yaşanıyor.

Filmin bu bölümlerinde,Cemşit ile Asya evlenmiş oldukları için İlyas ile ilişkileri haliyle mesafeli.Samet'in anantar rolü çok daha ağırlı bir şekilde filmde de devam ediyor.Asya İlyas'ı hâlâ sevuği nâlde,oğlunun isteği doğrultusunda,Cemşit'i tercih ediyor.

İlyas'ın,Asya'ya birlikte gitmeyi teklif ettiği sahneler çok daha vurucu ve sinema anlayışımıza daha uygun.Finalde ise tipik kovboy filmlerindeki duello sahnelerinin,bir aşk üçgenine uyarlanmış bir şeklini görüyoruz(6).

Bu sahnede,Cemşit ve Asya birer uçta,İlyas ve Samet ortadadır.Samet"baba"diyerek Cemşit'e koşar.Asya da,Samet kadar emin adımlarla olmasa da,Cemşit'e,kocasına gider.

ASYA(FİLM-SENARYO)

Romanda anlatıcılar bize herşeyi aktarırken,filmde kişiler kendilerini konuşmaktadır.Anlatıcı fonksiyonu ,üç esas kahramanın iç monologlarıyla karşılanmaya çalışılmış(7).Yönetmen Atıf Yılmaz'ın iç monolog anlayışındaki değişiklik,Türk sinemasına çok şey getirmiştir(8).Bilindiği gibi,gazetecinin filmde rolü yok.Canlılık açısından bir sıralama yapmak gerekirse,İlyas ve Asya'nın rolleri eşit görünüyor.Cemşit ise,romandaki gibi üçüncü kişi durumunda.

Asya'nın rolünün çok olmasının birinci sebebi,filmde kişilerin kendilerini konuşmaları,ikinci sebep ise,oyuncunun Türkan Şoray olması,bir star olması.Asya'nın rolü çok daha az da olsaydı,bu değiştirilir,rol artırılırdı.Film sinemamıza bir dönüm noktası olmasına rağmen,star sinemasının bir ürünüdür.

Kahramanımızın adı neden Asya acaba?Romandaki gibi Asel olması çok normal.Bu isim ülkemizde yok.Baytemir için Cemşit,Cantağ için Can,Ali Bek için Ali Hoca kullanılmış.Asel'e niçin Asiye denilmemiş acaba?Bu ismin Anadolu'da kullanılan bir isim olduğunu sanmıyoruz.Şehirlerimizde de bu isme fazla rastlamak mümkün değil.

Filmdeki taşıma görevlisinin adı da Kadiça iken(Hatice de olabilirdi belki)Dilek Hanım olarak değiştirilmiş.Bu isimle onun şehirli olduğu,yabancı olduğu vurgulanmak istenmiş olabilir.Bu açıklamalardan da anlaşılacağı gibi,diger isimlerin değiştirilmesi veya aynen kalması için bir sebep bulunabiliyor.Ama Asya için müşahhas bir sebep bulmak mümkün değil.

Asya'yı değerlendirirken,eserin bir uyarlama olduğunu unutmamız gerekiyor.Asya herşeyin başı ve sonu oluyor.Bu kadının bir mesele olarak görülmesinin bir sonucudur.

7-Onat Kutlar ile yapılan konuşma.

8- Adı geçen konuşma.

Asya, bir köylü kızıdır. Güzel, alımlı, canlı, utangaç. Romadaki gibi ince yapılı, incecik elli değildir. (Oyuncularla, roman kahramanlarının tıpatıp uymaları da beklenemez). Köyde yaşadığı için önceleri yerel ağız konuşur. Sonraları nedendir bilinmez İstanbul Türkçesi konuşmaya başlar.

Annesi ile ilişkileri hep hararetlidir. Devamlı tartışırlar. Ne de olsa genç kuşaktır. Aynı dili konuşamamaları normaldir. Annesi onu yalnız bir yere göndermek istemez. Yetişkin gelinlik kızıdır. Bir yere gideceği zaman yüzüne kazan isı sürer. Başkalarıyla tanımadığı erkeklerle konuşmasını istemez.

Annesine devamlı olarak laf yetiştirir. Evlerinin baraj alanında kaldığı için yıkılması, istimlak edilmesi söz konusudur. O bunu çok normal karşılar ama, annesi, ne de olsa eski topraktır, bunu kabullenemez. Annesi kızının evleri yıkılınca, şehre göcekleri konusundaki düşüncelerini sezmiş, bunun olmayacağını söyleyip durmaktadır. Asya aklının yettiğince durumu, annesine anlatmaya çalışır ama ne mümkün.

Annesi onun yüzüne is sürer ve pasbal gezmesini ister. Ama Asya, evden uzaklaşır uzaklaşmaz. yüzünü temizleyip al yazmasını başına bağlamayı ihmal etmez. Kendini göstermek, az da olsa kendince gezmek, alınıp salınmak ister. İki de bir gelen görücüler de onu yeteri kadar bunaltır.

Bir gün çamura saplanan bir kamyon görür. Merakla olanları anlatmaya çalışırken, şoför tarafından azarlanınca yoluna gider. Sonra şoför kamyonunu çamurdan kurtarıp onu kovalamaya başlar(9).

Asya onun deli olduğunu düşünür. Serbest davranışlarına bakıp İstanbullu olabileceği hükmüne varır. Sonunda şoförden kurtu-

luş olmadığını anlayınca kamyonu binmeye razı olur. Kendince hiç yüz vermediğini zanneder ama kanı da kaynamıştır. Sessizliğinin altında kafasını karıştıran, daha önce hissetmediği kıpırtılar vardır.

Köye yakın bir yerde kamyondan iner. Şoförün adının İlyas olduğunu öğrenir. Kendi adını da söyler. İner inmez yüzüne tekrar is sürmeye başlar. Al yazmasını çıkarır başına başka bir örtü bağlar. Annesinin neden geciktiği, dünürlerin geldiği konusundaki azarları arasında eve girer.

Asya kendini bir hoş hisseder. Uzaktan bir tanıdıklarıyla evlendirilecektir. Hem de bu kendi fikri sorulmadan, söz hakkı ve - rilmeden yapılacaktır. (IO). Ama, Asya'nın dalgın, düşünceli hali bu konuyla ilgili değildir. Onun kafası Yolda karşılaştığı delikanlıda kalmıştır.

Kardeşi Selim ile evliliği hakkında konuşurlar. Asya, kardeşine, onu bırakıp gitmeyeceğini söyler. Selim'in arabasının üstüne İlyas'ın kamyonundaki "Aldırma Gönül" yazısını yazarlar. Kimse olanların farkında değildir ama ateş bacayı sarmıştır (II).

Birgün Halime Teyzesine ip almaya gittiğini söyleyerek evden uzaklaşır. Daha önce annesiyle, yüzüne bir daha is sürmemesi konusunda anlaşmışlardır. Halime olanları seyir gereği hiç bilmediği halde, herşeyi biliyormuş gibi davranır. Bu konuda ona bir açıklama yapılmadığına göre önemli olmasa da bu bir eksikliktir. Asya'yi kalenin civarında bekleyen İlyas, gelmediğini görünce kamyonuyla köye gelir. Asya onu görür, gitmesini söyler ama sesini duyuramaz.

IO- Romanda bu konu açıkça eleştirilmektedir.

II- Asya ile Selim'in bu diyalogu, Cemile adlı romanı hatırlatır.

Annesi barajcılarının kamyonu olduğunu düşünür. Bu arada İlyas ile Asya konuşurlar. Sonraki gün buluşmaya karar verirler. Asya, Annesine ona buradan gitmesini söylediğini anlatır.

Asya evlenecektir. İlyas'a artık görüşmemeleri gerektiğini söyler. İlyas, onun evleneceği kişiyi tanımadığını öğrenince kamyonu kayalara çarpar ve sonra onun nasıl biri olabileceği konusunda taklitler yapmaya başlar. Birbirlerine iyice ısınmışlardır ama ayrılmaları gerekecektir.

İkisi de gözyaşlarını tutamazlar. Ayrılırlar ama İlyas, birgün tekrar çıkagelir. Onu kamyonu bindirdiği gibi götürür. Gelecekle ilgili hiç bir planları olmadığı halde, evlenmeye karar verirler. Gördükleri, her kесе, herşeye aşklarını söylerler. Asya, canlanmış, kendine gelmiş, sıkılğanlığını üzerinden atmıştır.

İlyas'ın en iyi dostu Ali Hoca onlara bacanağının evini verir. İşyerine gidip arkadaşlarıyla tanışırlar. Orada sarışın bir kadın Asya'nın dikkatini çeker. Kimdir bu kadın? Şimdiden onun gelecekte nasıl bir rolle karşısına çıkacağını anlaması mümkün değildir.

Düğünleri İlyas'ın çalıştığı yerin lokalinde (Lokanta) olur. Anlı şanlı silahların patladığı, davullu zurnalı, valsli tangolu bir düğün yaparlar (12). Asya, bilmediği halde İlyas ile danseder. Daha önce İlyas'ın işyerinde gördüğü sarışın kadını tekrar görür. Kim olduğunu tabii yine anlayamaz. Fakat bu kadın neden kocasına böyle bakmaktadır?

Asya, evinin kadını olur. Gece gündüz demeden, kocasına, evine hizmet eder. Sevgileri aşkları güngeçtikçe büyümekte, birbirlerini daha iyi anlamaktadırlar. Bu arada ailesi onu reddetmiş, böyle bir 12- Düğünölüyü romanda yoktur.

kızları olmadığı konusunda haber göndermişlerdir. İlyas da, Asya da bu konuda zamanın en iyi ilaç olduğunu, zamanla buna alışacaklarını düşünmektedirler.

Asya'nın bir çocuğu olacaktır. Bu haber ikisini de çok sevindirir. Çocuk onları daha da mutlu edecektir. Hatta Asya'nın anne ve babası da torunlarını görünce onları affedeceklerdir.

Asya'nın doğum yaptığı gün, İlyas, yolda kalan bir arabayı çekmek zorunda kaldığı için eve geç gelir. Bir oğlu olduğunu öğrenir. Birkaç gün hasta yatar kendini toparlar. Çocuğun adını Samet koyarlar.

Ama işler tersine döner, İlyas, birdenbire, Asya'nın bilmediği, tanımadığı ve anlayamadığı eski dünyasına döner. Dağda kalan kamyonu çektiği için onu bakım servisine vermişler, sevdiği işinden, "Al Yazmalı"sından ayırmışlardır. İlyas, içmeye, evini, karısını, çocuğunu ihmal etmeye başlar. Asya, kocasının bu davranışlarına bir anlam veremez. Kabuğuna çekilir. Onun, evine, yuvasına, oğluna döneceği günü umutla, sabırla bekler.

Asya, bekler beklemesine de nereye kadar? Kocasının kendisini Dilek Hanımla aldattığını duyar ve bunu bir gün kendi gözleriyle görür. Artık dayanacak taakati kalmaz. Çocuğunun birkaç eşyasını da alıp evi terkeder.

Yolda bir araba beklerken, hasta götüren bir kamyonet onları alır. Arabanın arkasına binerler. Orada çocuğu soğuktan korumak için, çocuğunun altına alan bir adamla tanışır. İndikten sonra da şaşkın şaşkın ortalıkta dolanırken, aynı adam onlara evini açar. Çocuk hastalanmıştır. Asya, normalde tanımadığı bir erkekle aynı evde kalacak karakterde bir kadın değildir. Çocuğu için buna katlanır. Doktor bir hafta çocuğun dışarı çıkmaması gerektiğini söyler.

Asya önce kabul etmez ama başka çaresi de yoktur.Baytemir çocukla ilgilenir.Asya da ihmal edilmez.Asya,evinden kocasından ayrıdır ama bağıllığı tabii ki devam etmektedir.

Asya,Cemşit'e sevgiden çok saygı duyar.Zamanla Cemşit'in çocukla kurduğu bağa o da katılır.Sonunda evlenirler(Daha önceki nikahları sahih olmadığı için bu gerçekleşebilir(I3)).

Asya,kocasının hâlâ Dilek Hanımla yaşadığını öğrendikten sonra bu evliliğe"evet"der.Hatta gidip onu arar da.Birgün devrilen bir kamyonun şoförüne yardım etmesi için Cemşit'i çağırırlar.İlyas,yeniden ortaya çıkar.Onu görünce elinden düşürdüğü odunlarla Asya,tekrar karmaşık bir dünyaya girer.Tesadüfler zincirine bir yenisi daha eklenir.O gece herkes sabahı zor eder.

İlyas'ı,Samet"İlyas Amca"olarak tanır.Ona göre babası Cemşit'tir.Kamyonu yeniden çalıştırmaya çalışırlarken,İlyas,bir yolunu bulup,Asya'ya birlikte gitmeleri gerektiğini söyler.Asya,bunu kabul etmez.Ama,onun da çok çektiğini anlar.

İlyas,Samet'le dostluğu ilerletmiş,onu sık sık kamyonuyla gezmeye götürmektedir.Birgün,Samet'i(Çocukça bir düşünceyle)kaçırmak ister.Asya da,çocuğu,İlyas'ın götürdüğünü anlamış,kamyonun önüne çıkmıştır.

Kararı Samet verir..İlyas'ın elinden kurtulup,Cemşit'e koşar.Asya için de,gözü gönlü İlyas'ta kaldığı halde,Cemşit'in,kocasının,emeğin,güvenin yanına gitmekten başka çaresi yoktur.

Daha önce de belirtildiği gibi,bu trajik sahne filme çok uygun düştüğü halde,final hayli ağırdır.Böyle bir finalin sinemamıza çok şey getirdiği de ortadadır(I4).

I3- Bkz.:Özet ve Asel ile ilgili bölüm.

I4- Bkz.:Ali Özgentürk ve A.Yılmaz ile yapılan röportaj.

CEMŞİT(BAYTEMİR) SENARYO-FİLM

Romanımızın,üçüncü önemli kahramanı,Baytemir'in bu rolü senaryomuzda da devam eder.Tek farkı adının Cemşit olarak değiştirilmiş olması.Roman senaryolaştırılırken duygusal yanı artırılmış,diger konularda tasarrufa gidilmiştir.Kahramanlar için de aynı şey söylenebilir,En az müdahale edilen,en az değişikliğe uğrayan kahraman ise Cemşit(Baytemir).

Filmde,Cemşit'i canlandıran Ahmet Mekin,bugüne kadarki sanat hayatında,benzeri rolleri başarıyla oynamış,güçlü bir karakter oyuncusudur.Rolünün hakkını vermiştir.Filmde en az zorlanan oyuncu olduğunu sanıyoruz.Yukarıda da belirtildiği gibi Cemşit rolü onun çizgisine çok uygun.

Senaryoda anlatıcı olmadığı için,Cemşit kendisini oynar.Tabii diğer iki kahramanda da olduğu gibi,iç monologlar onun da imdadına yetişir.Bu sayede,sinema dilinin kendine has zorluklarından da kolayca kurtulunmuş.Birçok olay veya durum kısaca ve etkili olarak verilebilmiş(I5).

Cemşit,karısı ve çocuklarını kaybetmiştir.Herkes tarafından sevilir ve sayılır.İşinde dikkatli ve başarılıdır.Sorumluluğunu bilir.Kendini ispat etmeye çalışmaz.Ama gerektiğinde çok etkili,dinamik,güven dolu bir insan olur.

İlyas'la,dağ başında *minibüsleri* kaldığında tanışırlar.Romanın tersine,İlyas'ın ısrarıyla,minibüsü kurtarırlar.Bu olay,işyerinden kaynaklanan sebeplerle sonunu hazırlar.Baytemir'le,mesafeli ama unutulmayacak bir ilişkileri olur.

Baytemir,ikinci defa,Asya,evini terkettiğinde,yolda araba beklerken karşımıza çıkar.Çocuğu,üsümeme si için gocuğunun altına alır.Sonra da onlara evini açar.Çocuk sayesinde birbirlerine alışırlar .
I5-Özgentürk ve Yılmaz ile yapılan konuşmalar.

Birgün, devrilen bir kamyon, İlyas, Cemsit, Asya üçlüsünü, aşk üçgenini biraraya getirir. Cemsit, İlyas'ın, Asya'nın eski kocası olduğunu o zaman anlar.

Asya ile evlenmeden önce gösterdiği sabrı, Asya, kocasının evine gidip, onu bulamadığında, tekrar onu eve getirişindeki, metanet ve sevgiyi, bu durumda da gösterir. Oğlu bildiği Samet'i büyütür. İlyas, geldiğinde de bütün bunları bir kenara bırakıp onların kendi kendilerine karar vermelerini temin eder.

İlyas ile aslında rakip durumunda olmalarına rağmen, Cemsit, olayı bu boyuta getirmez. Herşeyi bimezlikten gelir. Bu onun zayıflığından değil, bilakis gücünden kaynaklanır. Çok uzun yıllar önce karısı ve çocuğu bir depremde ölmüş, acının, ayrılığın ne olduğunu bilir. Onlara saygı duyar (16).

İlyas'a kötü davranmaz. Onun çocuğu kullanarak, Asya'ya yaklaşmaya çalışmasına, ölçüyü aşmamak kaydıyla mücadele eder. Sonunda o kazanır. Ama, Samet'in emin, Asya'nın tedirgin, kararsız adımlarıyla. Asya'nın gönlü hâlâ İlyas'tadır. Bu apaçık ortadadır. Ama aşktan daha önemli şeyler de vardır. Sevgi gibi, emek gibi, güven gibi.

Ali Hoca, romandaki, Alibek'ten daha canlı, daha Anadolulu bir insandır. Daha önceleri de belirtildiği gibi, roman senaryolaştırıldıktan sonra, daha yerli, daha duygusal bir hava kazanıyor. Değişikliğin sebebi de bu.

Ali Hoca romandan farklı olarak biraz yaşlı bir insan. Alibek gibi kararlılığıyla değil, babacanlığı, yaşına gösterilen hürmetle anlam kazanan bir insan. Baytemir (Cemşit) gibi o da oturmuş bir rol.

İlyas'a bacanağının evini verir. Zaman zaman onun aklını başına getirmek için uğraşır. Onun sivriliklerini, anı çıkışlarını yumuşatmaya, ortalığı sakinleştirmeye çalışır.

İlyas, üzerinde etkili ama onun aptallıklarına o da bir anlam veremiyor. Filmde yalnız olarak hiç karşımıza çıkmıyor. Onu ya İlyas'la, ya da Asya'yla birlikte görüyoruz. Netice olarak romandaki kadar güçlü çizilmemiş ama, varlığı hissedilen bir kişilik olarak dikkat çekiyor.

Kadiça'nın adının neden Dilek olarak değiştirildiği konusu, Asel ile ilgili bölümde anlatılmıştı. Orada da belirtildiği gibi onun oradaki insanlardan farklı olduğu, büyük şehirden geldiği vurgulanmak istenmiştir. Ayrıca, o, çalıştığı yerde görevli tek kadın personeldir. Zaten filmde idari personelden kimseyle tanışmayız. Sadece Asya, İlyas'ın eski işine verilmesi için idareyle görüşmesi vardır. İlyas da sonra müdürle görüşmek ister. Bu da gerçekleşmez. Kısaca Dilek Hanım, idareyi temsil eder (17).

Dilek Hanım, sarışın, mevi gözlü, bakımlı, seksi bir kadındır. Orada çalışan erkekleri başta Can ve İlyas olmak üzere etkilemektedir. Ama onun gözü İlyas'tan başkasını görmez. Kimseye pas vermez.

Komandaki gibi. İlyas'ın her türlü isteğine "evet" der. Fakat köye gönderildiği için itiraz eden, uzun yol isteyen İlyas'ın, bu defa da köye gitmek için direnmesine bir anlam veremez. Asel'i gördüğü zaman da çok şaşırır ama onlara, evliliklerine saygı duyar. Fakat. İlyas, dağda kalan bir kamyonu kurtardığı için eski dünyasına dönünce o da tekrar sahneye çıkar.

Asya, onun kocasıyla beraber yaşadığını öğrenmeden önce, işyerine kocası için geldiğinde, bunu, İlyas'a, Dilek haber verir. O da karısını hırpalar. Cantay'ın terbiyesizlikleri de İlyas'ı çileden çıkarır. Dilek İlyas'la birlikte yaşamaya başlar.

Bir gece, Asya, gerçeği öğrenmek için, Dilek'in evine gelir ve gerçeği kendi gözleriyle görür. İlyas'ı terkeder. Dilek, karısına dönmelerini söyler ama iş isten geçmiştir artık. İlyas, ona tekrar döner.

CAN(CANTAY)(SENARYO-FİLM)

Cantay, senaryoda yerlileşiyor, pek başarılı olmasa da, edebi dilden, sinema diline geçiyor, o kadar. Onu hep dönüm noktalarında, köşe başlarında, olayların hareketlendiği yerlerde görüyoruz.

Ozellikle çirkin ve sevimsiz bir oyuncunun seçildiği muhakkak. Böyle bir rolün de başka bir tip tarafından canlandırılması da düşünülemezdi zaten. Oyuncunun, belki film genelinde değil ama, başarılı olduğu yerler de var.

Senaryoda da onun çevresinde sevilmediğini, herkes tarafından terslendiğini, onun da ne yapıp edip kendini göstermeyi başardığını görüyoruz. Her taşın altından çıkıyor. Olaylar üzerindeki etkisinden çok olayların bağlantı yerlerinde rolü büyük. İlyas ile, Asya'nın ayrılmasının da somut anlamda sebebinin Can olduğunu söyleyebiliriz. O aracı, taşıyıcı veya haberci rolünde.

Doğru birşey söylediği yok ama lafını da hiç sakınmıyor. Olayların seyrinden faydalanıp, dikkat çekme, bir yerlere gelme peşinde. Olayın sebebi değil, habercisi olduğu için bir an parlamayı kayboluyor.

Ne romanda, ne de senaryoda onun geçmişi ve geleceğiyle ilgili hiçbir ip ucuna rastlamıyoruz. Son derece satıhta kalan bir tip.

HATÇE(ASYA'NIN ANNESİ)(ROMAN-SENARYO-FİLM)

Hatçe, roman ve senaryonun yaşlı kadınıdır. Senaryoda, romandan çok daha canlı ve güçlü bir kişidir. Kızıyla olan ilişkileri, bazı konular dışında, romandaki gibi olmasına rağmen, farklı bölümler de var. Romanda olmayan bazı konular da onun sayesinde gündeme gelir.

Kızının başkalarıyla, yabancılarla görüşmesini istemez. Onun yüzüne başkalarına güzel görünmesin diye is sürer. Ne de olsa yetişkin kızdır. Onu sık sık azarlar. Son derece muhafazakar ve geleneklere bağlıdır. Dünlükle ilgili herşeyi edabıyla yerine getirmek ister.

Onun sayesinde gündeme gelen, ülkemiz için önemli iki konu vardır. Bunlardan birincisi, evlerinin baraj altında kalacağını bile bile direnmesidir. Bu direnme, baraja, gelişmeye karşı değil, toprağa, yaşanan hayata, geçmişe olan saygısından kaynaklanır. İnadında samimidir. Tasla, sopayla, sövüp sayarak, onları kovup evini koruyabileceğini sanır.

Bu konu çeşitli sebeplerle ülkemizde yapılan istimlaklerde, insanımızın yaşadığı olaylardandır. Bu toprağa bağlılık duygusunun sonucudur.

İkinci konu ise, birinciye bağlı olarak gündeme gelen, köyden şehre göç meselesidir. Hatçe, buna da karşıdır. Şehre göçüp kaybolup gitmek niyetinde değildir. Basit gibi görünen düşüncelerinin, sözlerinin altında önemli gerçekler yatar. (18).

Bu kanramanımız da rolü olmadığı zaman fonksiyonunu kaybediyor. Romanda ve senaryoda Asya'yı reddettiğini biliyoruz. Senaryoda sonra Asya, Cemşit ile geldiğinde, torununu görünce dayanamaz ve onları affeder.

18-Özgentürk ile yapılan konuşma.

SAMET(ROMAN-SENARYO-FİLM)

Samet, roman ve senaryoda hemen hemen aynı ölçüde karşımıza çıkar ama, sinamanın görüntü dili avantajından dolayı, özellikle son bölümde onu daha çok görürüz. Roller ve fonksiyonları aynıdır. Senaryoda biraz daha fazla ajitasyon malzemesi olarak kullanılır, o kadar.

Romanda, Baytemir'in, Asel'e yaklaşmasını sağlar. Daha sonraları da, İlyas'ın, Asel'e tekrar ulaşma çabalarında rolü büyüktür. Hayat, ona, gerçek babasına "Amca", bir başkasına, kendisine emek veren, büyüten birine de "Baba" demeyi nasip eder.

Hem roman hem de senaryoda anahtar rol oynar ama, teknik açıdan sadece tip olarak karşımıza çıkar. En iyi kullanıldığı yer ise, filmin final sahnesidir. İlyas, ortada, Samet'le beraberdir. Bir uçta Asya, bir uçta da Cemşit durur. Samet, Cemşit'e "baba" diye koşar. Bu istese de, istemese de Asya'nın da rotası olur. İlyas'ın yanından ezik ve caresiz, oğlunun, Cemşit'in yanına, olması gerektiği yere gider.

DİĞER TİPLER(ROMAN-SENARYO-FİLM)

Romanda, senaryoda olmayan Urmat Ağa ve Asya'nın kız kardeşi vardır. Bunundışında bir iki cümleyle rol alan insanlara da rastlarız.

İnsan olmamalarına rağmen, kamyon ve Tien-Shanlar birer önemli kahraman gibi karşımıza çıkarlar. Bu konu İlyas'la ilgili bölümde işlendi.

Filmde ise, Halime Teyze, komşu ve Asya'nın babası (Sadece bahsediliyor) v.s. gibi tipler var. Bunların da hiçbir etkilerine rastlamıyoruz. Asya'nın kardeşi olarak, senaryoda karşımıza çıkan Selim ise, çok canlı, duygulu, hayal gücü kuvvetli bir çocuktur. Onun da etkisi görülmez.

ZAMAN(ROMAN-FİLM)

Yazarın ilk eserleri arasında yer alan Selvi Boylum Al Yazmalım 1960-1961 yıllarında yazılmıştır.Savaş sonrasını anlatan eserde on yıllık bir zaman dilimi esas alınmış.Yazarın diğer eserlerinde olduğu gibi geçmişe dönülmez,sadece atıflarda bulunulur.

İkinci Dünya Savaşı sonrası tekrar gözden geçirilen kalkınma planları doğrultusunda ekonomik hedefler belirlenmiş,bunlara ulaşmaya çalışılmaktadır.Yazarın gençlik yıllarını anlattığı söylenebilir.

Filmimiz ise 1977 yılında çekilmiş,tarin belirtilmemesine rağmen,geriye dönüş söz konusu değil.içinde bulunan zaman anlatılıyor.Romanda aşağı yukarı on yıllık bir dönem anlatılırken,filmde dört veya beş yıllık bir dönem anlatılır.

KAMYON(FİLM)

Filmdeki kamyonumuz,romandaki gibi ciddi ve fonksiyonel değil. Güç belirtisi olarak da kullanılmıyor.Roman,senaryolaştırılırken,yumuşatılan,duygusallaştırılan hava,kamyona da yansımıştır.İlyas'ın kamyonla ilişkisi,kamyonunu çok seven,ona gözü gibi bakan bir şoförün ilişkisinden farklı değil.

Burada da kamyon,İlyas'ın,Cemşit ve Asya'yla tanışmasını sağlıyor.İşinden kovulmasının da sebebi o.Ayrıca sonraları,Asya'yla tekrar karşılaştıklarında,kamyon,çocuğuyla ilişkilerinde önemli rol oynuyor.Final sahnesinde de,bir uçta Cemşit,bir uçta Asya durur.Orta- da da Samet,İlyas ve kamyon vardır.Samet'le,Asya,Cemşit'le gidince,İlyas kamyonuyla başbaşa kalır.

Genel olarak şoförlerimizi düşündüğümüzde,hemen hepsinin arabasına özendiğini ,onu ekmek kapısı olara gördüklerini onunla hava attıklarını biliyoruz.Arabalar süslenir,önüne arkasına yazılar yapıştırılır veya yazılır.Minübüs,otobüs veya otomobilse,boyasına,döşemesine,dikkat edilir.kamyon veya kamyonetse,şoför mahalli otomobillerdeki gibi özenlidir.kasanın ise boyasına,süsüne dikkat edilir.(Aynı şeyi at arabalarında,traktörlerde bile görmek mümkün)İine tabii sağına soluna yazılar yerleştirilir.

İlyas'ın kamyonunda,Asya'yla karşılaşmadan önce"Aldırma Gönül" tanıştıktan sonra da,"Al Yazmalım"yazıları vardır.Filmde bu yazılar biraz fazlaca büyüktür.(Senaryoda bu yazılar aynanın üstünde yer alıyor.Arabasına sevmediği yükleri almak istemez(Filmde kasalı kamyon kum yükleniyor.Kamyon damperli olmalıydı.).

Çocuklarımızın otomobil ve diğer araçlara ilgisi hepimizce biliniyor.Birçok çocuk büyüyünce ne olacakları sorusuna,mühendis,doktor gibi cevapların yanında,mekâna ve şartlara bağlı olarak,pilot

kaptan veya şoför olacaklarını söylerler.Romanda tek çocuk kahraman olan,Samet'de bunu görürüz.Senaryoda(Film)ise,hem Samet,hem de Asya'nın kardeşi Selim'de bu ilgiyi görürüz.

Bizim insanımızın makinayla ilişkisi ona hükmetmeye,kontrolüne almaya yöneliktir.Batı insanı gibi,onun bir parçası olma,ya da bilgisayarlarda olduğu gibi onun kontrolüne girme gibi bir davranış yoktur (I9).

I9-Yılmaz ile yapılan konuşma.

ROMANDA SENARYODAN FARKLI BÖLÜMLER(MADDELER HALİNDE)

- I-1-) İlk anlatıcı olan gazeteci yok.
- 2-) Sıra itibarıyla ikinci anlatıcı durumunda olan benzin istasyonundaki yaşlı kadın,bir kamyonun gelmesiyle bu fonksiyonunu kaybediyor.
- 3-) İlyas'ın tren yolculuğu ve trende gazeteciyle tekrar karşılaşmaları.
- 4-)Romanın başında,İlyas'la gazeteci konuşurken,romanın finalinden sonraki bir durum anlatılıyor.
- 5-) Yazar,gazeteciye ayrılan giriş bölümünün sonunda,"Öyküyü kahramanların ağzından dinleyelim"diyor.Senaryoda kişiler kendi ağzından konuşuyor.
- 6-)İlyas'ın hayatı daha detaylı veriliyor.Askerliğini nasıl ve nerede yaptığı,yetimhanede yetiştiği anlatılıyor.
- 7-) Eserin ilk satırlarından itibaren,Isık-Göl'ün,çevre için önemini,ona verilen değeri veya anlamı görüyoruz.
- 8-) Tien-Shan dağları eserin kahramanlarından biri sayılabilir.(Kamyon ve Isık'göl gibi).
- 9-) Mandıraya taş götürürken kamyonu batağa saplanıyor.
- 10-) Romanda,Asya çalışıyor.
- II-) Dünürler detaylı anlatılıyor.
- 12-) İlyas'ın ağzından,Cantay'ın hayatı daha detaylı anlatılıyor.
- 13-) İlyas,Asya'nın,işe gelmediğini çalıştığı haraya gidip öğrenir.
- 14-) Tabiat tasvirleri çok daha detaylı.
- 15-) Birlikte kaçmadan önce sık sık buluşuyorlar.(Senaryoda bu kadar çok değil).
- 16-) Yükleme bölgesi çok daha detaylı anlatılıyor.
- 17-) Asel'in annesi,İlyas'a kapının önüne çok geldiğini söylüyor.

- 18-) Asel'in kıyafeti çok modern.Ustelik kütüphaneye de gidiyor.
- 19-) Urmat Ağa senaryoda yok.
- 20-) Kadiça ile Cantay,İlyas'ı ararken yolda kamyonlar burunburuna gelir.
- 21-) Kadiça,Cantay'a bir tokat atar ve kaçıp ağlamaya başlar.
- 22-) Asel'e bir iş bulmayı düşünüyorlar.
- 23-) Ev romanda ikmal merkezinde yeralıyor.
- 24-) Romanda dağda kurtarılan araç,bir kamyon.Senaryoda otobüs,Filmde ise,minibüs.
- 25-) Romanda,Cemşit,İlyas'tan kendisini bakım istasyonuna kadar götürmesini ister.Bir traktör alıp kamyonu çekmek niyetindedir.
- 26-) İlyas,çekme halatının olup olmadığını,frenlerinin sağlam olup olmadığını sorar.
- 27-) İlyas,bu işten sonra iki gün hasta yatar.(İlyas'ı şoförlükten almazlar.Filmde ise bakım istasyonuna veriyorlar.).
- 28-) İlyas,Asya'ya "Sinemaya gidelim"der.
- 29-) İlyas ve Asel(Törelere göre)Asel'in ailesini ziyaret etmeleri gerektiğini düşünürler.Romanda bu satırlarda babası da varmış gibi bir intiba uyanıyor.Ama roman,senaryo ve filmde baba görünmüyor.
- 30-) Onlara,ulaştırma merkezinden fazladan bir taşıma görevi verilir.
- 31-) Ulaştırma merkezinde yükün taşınmasında dair tartışmalar yapılır.İlyas"Romörk takalım"der.Dolon'u yedeğinde bir kamyonla aştığını söyler.Cantay onu o zaman görmüştür.Buna rağmen onu doğrulamaz.İlyas'a herkes çok kızar.
- 32-) İlyas,Dolon'u kimseden izin almadan,gizlice geçmeyi(Aşmayı)düşünür.Bunun için Kadiça'yı kandırır.
- 33-) Teknik denetleme yapılıyor.

34-) İlyas,romörkle,Dolon'u tırmanırken yolda kalır ve romörkü bırakır.

35-) Panik içindedir,yükün kamyondaki kısmını tesli dip kaçar.eve gelir.Asya'ya kötü davranır.

36-) Asya'ya vurmaya yelteniyor sonra evden çıkıp gidiyor.

37-) İşyerinde onu utandırmak için duvara"ayıp" yazmışlar.

38-) İlyas'ı cezalandırıp bakım servisine geçmesini isterler ama arkadaşları arka çıkınca kısa mesafe işlerine verirler.

39-) Senaryoda araba çekme ve romörkle dağı aşma işinin sonuçları birleştirilmiş.

40-) İlyas,meyhanede içerken,Kadiça ona katılır.Birlikte Kadiça'nın evine giderler.

41-) Kadiça'nın dul olduğu,boşandığı ve evinde yalnız yaşadığı anlatılıyor.

42-) Asel,İlyas'ı yoldan gelip geçen kamyonlara soruyor(muş).

43-) Alibek,İlyas'la romörk takip beraberce Dolon'u aşabileceklerini konuşurlarken,Cantay onları dinler.İlyas,Alibek'i tersleyince , Cantay,aralarını iyice bozmak ister.İlyas,ona yüz vermez.

44-) İlyas,Dilek'le birlikte yaşadığını Asya'ya söylemek ister.Fakat yapamaz.

45-) İstasyondaki herkes,Dolon'u romörkle aşmayı başarır.

46-) Samet'in yürümeye başlaması onları sevindirir.

47-) İlyas'ın huzursuzluğu ve yalnızlığı detaylı olarak anlatılıyor.

48-) Eve döndüğünde Asel'i ve çocuğunu bulamaz.Kadiça'yla birlikliklerinin sona erdiğini söylemeyi düşündüğü anda bu olay,onu şaşkına çevirir.

49-) Kadiça,Asel'in kendisini,büroya görmeye geldiğini,İlyas'ı çok sevdiğini söylediğini anlatır.

- 50-) Romanda, İlyas, Asya'nın köyüne gider. Filmde ise gidip eve girer. Romanda korna sesine annesi çıkar ve bağırmaya başlar.
- 51-) İlyas ve Kadiça, Anarhay Ovasına giderler. İlyas, bir süre sonra pişman olur. Ayrılıp geri döner. Kadiça ise Kazakistan'da başka bir yere gider.
- 53-) Askerde yanında yetişen bir şoförün kamyonuyla yola çıkar.
- 54-) İlyas, Alibek, Cantay, Amanjolov (Müdür) hakkında bilgiler verir.
- 55-) Romanda eski işine dönüyor. Filmde başka bir kamyonunda çalıştığı halde eski işinde olup olmadığı belirtilmiyor.
- 56-) İlyas'ın geçirdiği trafik kazası detaylı olarak anlatılır.
- 57-) Baytemir "çocuk, İlyas'a "Amca sinemadan mı çıktın sen?" deyince, yakınlarındaki maden ocaklarındaki sinemaya gittiklerini söyler.
- 58-) Çocuk, filmde "Tabancan var mı?" diye sorar. Romanda ise bu bölüm "Kılıcın var mı?" şeklinde.
- 59-) Romanda, Samet'in ar kadaşlarından da söz ediliyor.
- 60-) Gazeteci bir defa devreye giriyor ve İlyas anlatmaya devam ediyor.
- 61-) Bir Mayıs bayramından söz ediliyor. Baytemir, çocuğu, bayrama götürüyor. Ona oyuncak alıyor.
- 62-) Filmdeki trajik final yok.
- 63-) Anlatıcı devreye giriyor.
- 64-) Gazeteci, Baytemir'le konuşmak için onu ziyaret eder.
- 65-) Baytemir, hayatını anlatır.
- 66-) Baytemir, Asel'le evlendikten sonra, İlyas-tekrar dünyalarına girince neler olduğunu, psikolojik durumlarını anlatır.

SENARYODA, ROMANDAN FARKLI İŞLENEN VE İLAVE EDİLEN BÖLÜMLER

(MADDELER HALİNDE) sayfa 4

I-) BARAJ YOK!

2-) Asya'ların evinin sular altında kalması meselesi yok.

3-) Yerel ağız kullanılmış.

4-) Köyden şehre göç düşüncesi kısa da olsa işlenir.

5-) Annesi, Asya'nın yüzüne kazan isi sürer.

sayfa 5

İlyas ile Can'ın (Hortumla ıslama sahnesinde) karpışması yok.

7-) İlyas'ın kamyonuna olan ilgisi sevgiye dönüşmüş.

8-) İlyas'ın lakabı "İstanbullu"dur.

9-) İlyas ile Dilek'in öpüşüp sevişmesi çok canlı ve detaylı.

10-7) Köy, köy yolu ve taş taşıma işi, baraj, baraj yolu üzerindeki köy ve kum taşıma işi olarak değiştirilmiş.

II-) Kamyonun şirketin malı olduğu vurgulanır.

12-) Romanda arabada herhangi bir yazı yok. Senaryoda "aynanın üstünde, filmde ise kamyonun çatısında, önce, "Aldırma Gönül" sonra, "Al Yazmalım" yazılı.

13-) Kum yükleme yeri çalıştığı yerden uzak.

I4-) sayfa 9

I4-) Filmde, baraja giderken yol değiştirmiyor.

sayfa 10

I5-) Senaryoda, arabanın altından gördüğü insanı erkek sanır.

I sayfa 11

I6-) İç monologlar eklenmiş (Konuşmacı yerine).

I7-) Asya'nın yüzü daha detaylı anlatılmış. Güzelliği daha fazla vurgulamak istenmiş.

sayfa 12

18-) Hareketler romandakinden daha keskin.

sayfa 13

19-) Asya, Asel gibi kütüphaneye giden, kitap okuyan bir kız değil.

20-) Asya "İstanbullu mu ne?" der. İlyas da "Özel arabalı Beyoğlu zamparasına benzediğini düşünür.

21-) İç monologlar artıyor.

sayfa 14

22-) Asya, "binecek mi?" İlyas, "binecek mi?" diyor.

23-) Arabaya binme sahnesi (Filmde, İlyas koltuğunda, kapı açık.) Senaryoda İlyas kapıyı açıyor. Romanda da senaryo gibi.

sayfa 15

24-) Asya arabaya biner ama adını bile inerken söyler. Hiç konuşmaz. İnince de eline yüzüne is sürmeye başlar.

sayfa 16

25-) İlyas, randevu yeri olarak kaleden bahseder.

sayfa 17

26-) İlyas, arabayla uzaklaşır. Sonra durur ve Asya'yı seyreder.

27-) Senaryoda, Asya annesine tekrar yüzüne is sürmemesi konusunda yemin ettirir.

sayfa 18

28-) Romanda anlatıcı İlyas'tır. Asyaların evi evdeki konuşmalar yoktur.

29-) Asya ile kardeşi Selim'in konuşmaları.

sayfa 20

30-) Asya, Halime teyzeye diye çıkıp, İlyas'a gider.

sayfa 21

31-) İlyas, kamyonuyla eve doğru gelir. Asya, onu durdurmak ister.

sayfa 22

32-) Kapı önünde Hatçe'nin konuşması, taşla kovalama yok.

sayfa 23

33-) Asya, İlyas'ı bir sonraki gün kalede buluşmak kaydıyla gitmeye ikna eder. Annesi, İlyas'ın, barajcılardan biri olduğunu zanneder.

sayfa 24

34-) Asya, kalede İlyas'a, bir daha gelmemesini, evleneceğini söyler.

sayfa 25

35-) İlyas, onun evleneceği kişiyi tanımadığını öğrenince kamyonu kayaya çarpar ve koca adayının taklidini yapar.

sayfa 26

36-) İlyas, tekrar gel der. Asya, iç monologla gelmek istediğini ama gelemeyeceğini söyler.

37-) Barajdaki makinalar yenidir. Romandaki gibi eskiye dönülmez.

sayfa 27

38-) Görücülerin geliş gidişi detaylıdır. İlyas, onları uzaktan seyreder.

39-) Hava kararır. Asya gelir. İlyas saklanır.

sayfa 28

40-) Asya, arabayla konuşur.

sayfa 29

41-) İç monologlar artar. Birbirleriyle ilgili düşünce ve tahminlerini sıralarlar.

sayfa 30

42-) İlyas ve Asya gözyaşları içinde ayrılırlar.

sayfa 31

43-) İlyas, bu defa da işyerinde köye gitmek için direnir.

sayfa 32

44-) Dilek bunu kabul etmez. İlyas, bu iş için, Cantay'a 500 TL teklif eder. Can kabul etmez.

sayfa 33

45-) Romanda İlyas,yükün altından kaçır.Senaryoda ise Cantay'ın arkasından,izin almadan gider.

sayfa 34

46-) İlyas ile Can'ın itişmesi senaryoda çok uzatılmış.

sayfa 35

47-) İlyas ve Asya evin önünde karşılaşırlar.Elele tutuşup kaçarlar.

sayfa 36

48-) Kamyonla dağ yolundan giderler ve kamyonla konuşurlar.

sayfa 37

49-) Romanda,Isık Göl kenarındaki sahne bir dere kenarında ve fazla romantiktir.

sayfa 38

50-) Romanda,Filmdeki sevişme sahnesi yok.

sayfa 39

51-) İrtibat bürosundaki olaylar romanda kısa.Senaryoda detaylı.

sayfa 41

52-) Ali Hoca,onlara bacanağının evini verir.Dini nikahın hemen.belediye nikahının da sonra yapılabileceğini söyler.

53-) Bunlar romanda işyerinde değil,Tien-Shanlarda olur(32.madde).

sayfa 42

54-) Düğün tamamen ilave

sayfa 43

55-)Düğünde havaya ateş edilir ve arabanın adı "Al yazmalı" olur.

sayfa 44

56-) İç monologlar artar.

sayfa 45

57-)Romanda çocuğun büyümesi v.s. çok hızlı.Senaryoda detaylı.

sayfa 46

58-)İç monoloğların artışıyla,İlyas anlatıcı durumuna geliyor.

sayfa 47

59-) Romanda İlyas,devrilen arabayı çekmek istiyor.Senaryoda ise Cemşit ona ısrar ediyor.

sayfa 48

60-)Asya'nın doğumu detayıyla verilir.Romanda bu bölümler yok.

sayfa 50

61-) Can ile İlyas'ın kamyonları yolda karşılaşırlar.Can"Patronun kamyonuyla kahramanlığa kalkışıyor"diyor.

sayfa 52

62-) Çocuğun doğumundan sonraki gelişmeler senaryoda detaylı.

sayfa 53

63-) Senaryoda İlyas,bakım servisine verilir.

sayfa 54

64-) İlyas,müdürle konuşmak ister.Evine ilk defa geç gelir.

sayfa 55

65-) Eve sarhoş gelir ve Samet ile ilgilenmez.

sayfa 56

66-) Ali Hoca ve Nazlı ona (Asya)kocası için gidip amirleriyle konuşmasını söylerler.

67-) İlyas,bakım servisinde çalışırken kamyonun altında,Dilek Hanımı görür ve Asya'yla ilk karşılaşmalarını hatırlar.

sayfa 57

68-) Dilek,İlyas'a"Müdüre karını sen mi gönderdin?"der.İlyas,karısını hırpalar.

sayfa 58

69-) Can ile İlyas kavgâ ederler.İlyas,karısına vurmâk ister.Can İlyas'a"Gavat"der.

sayfa 60

70-) İlyas, Dilek'in evine gider. (İç monologlar devam ediyor.).

sayfa 61

71-) Can, kocasının, Dilek'le beraber yaşadığını, Asya'ya söyler.

sayfa 64

72-) Asya evden ayrılır.

sayfa 65

73-) Asya, Cemşit'le beraber kalır. Şaşkınlığı had safhadadır.

sayfa 70

74-) İlyas, Asya'nın annesinin evine dönmüş olabileceği ihtimalini düşünerek evine gider. Oradan kovulur.

75-) Asya, iç monologlarla sıkıntısını dile getirir.

sayfa 75

76-) Cemşit'in evinde kalma sebebi, çocuğun hastalığından dolayı bir hafta dışarıya çıkamayacak olmasıdır.

77-) Asya, araba çağırmak için yola çıkan Cemşit'in hareketlerini seyrederek.

sayfa 80

78-) Asya, orada kalmaya niyetli görünür.

sayfa 82

79-) Cemşit elindeki iki çocuk fotoğrafından yola çıkarak başına gelenleri anlatır. Depremi, karısı ve çocuklarının ölümünü anlatır.

sayfa 83

80-) Asya, İlyas'ı bulabilirim ümidiyle evine döner. Hoca Ali, İlyas'ın onu aradığını ama sonra Dilek'le gittiğini söyler.

sayfa 84

81-) Cemşit gizlice onu takip eder. "Kocanı bulsaydın geri dönecektim" der.

sayfa 85

82-) Asya,Cemşit'le gider.Bir kilim atölyesinde çalışır.

83-) Asya'nın,İlyas'la,Cemşit'in Asya'yla ilgili iç monologları.

sayfa 88

84-) Asya,ilk defa Cemşit'e kendisini beklediğini belli eder.Cemşit'in,çocuğa ilgisi bir çok yerel motif de kullanılarak detaylı olarak anlatılır.

sayfa 89

85-) Samet,Cemşit'e "baba"der.Asyada,Samet'e,Cemşit için "babam"der.

sayfa 90

86-) İmam nikahı,belediye nikahı gibi konular romanda yok.

87-)Cemşit ve Asya,anne ve babasını ziyaret ederler.

sayfa 91

88-) Asya,Cemşit'in kahve falına bakar.

89-)Asya'nın sevgisinin niteliğiyle ilgili iç monologlar.

sayfa 94

90-) Cemşit,çocuğa türkü söyler.

91-) İlyas,kazadan sonra Cemşit'in evine geldiğinde iç monologlarla durumunu dile getirir.

sayfa 103

92-) Gece boyunca,İlyas,Cemşit ve Asya uyuyamazlar.

93-)Buradaki bölümler romandaki gibi ama tavırlar daha belirgin.İç monologlar devam ediyor.

Sayfa 114-1222

94-)Final romandakinden çok daha canlı ve duygulu.

SONUÇ:SEVGİ ROMANTİZM DEĞİLDİR.SEVGİ EMEKTİR,GÜVENDİR!

SENARYO'FİLM ARASINDAKİ FARKLAR

Filmimizin senaryosu, senarist Ali Özgentürk'ün de belirttiği gibi, sekiz aylık bir masa çalışmasından sonra, film çekilirken de işlenmeye devam edilmiş. İlk senaryoyla, çekim senaryosu, bizzat yönetmen ve senarist tarafından kaleme alındığı için, hemen hemen hiç fark yok. Ayrıca, Ali Özgentürk, filmin reji asistanlığı görevini de üstlenmiştir. Bu sebeple bir kopukluk yok. Netice olarak çekim senaryosu aynen uygulanmıştır.

Çekim senaryosunda olduğu halde değişen veya çıkarılan bazı bölümleri sırasıyla ve senaryodaki sayfa numarasıyla vermeyi uygun bulduk.

Sayfa 6, çekim 4 : Burada, Can, irtibat bürosuna giderken İlyas'a "Dilek Hanım, senin dişini kırar, İstanbullu, boşuna asılma" der. Filmde böyle bir konuşma yok.

Sayfa 9, çekim 8 : İlyas, barağa giderken kamyonuyla konuşur. "Bu defa da yukardan gidelim arkadaş. Belki daha az çamurdur" der. Filmde yer almıyor.

Sayfa 17, çekim 19 : İlyas, ilk defa, Asya'yı kamyonla köye getirdiğinde, bir tümseğin arkasına sinip onu gözlediği söyleniyor. Filmde ise bir evin arkasına saklanıyor.

Sayfa 20, çekim 24 : İlyas, kamyonla evin çevresinde dolaşırken Hatce "Anaaaaa!" şeklinde şaşkınlığını belli eder. Filmde yok.

Sayfa 22, çekim 27 : İlyas, Asya'yı bekliyor "Al yazmalı gelmeyecek arkadaş" diyor. Filmde yok.

Sayfa 27, çekim 32 : Dünürler gelir. Gelenlerden birinin adı Halil'dir. Filmde isim belirtilmez.

Sayfa 27, çekim 35 : Asya, İlyas'ı görmeye geldiğinde, onun bir kayaya veya bir çamin arkasına saklandığı söyleniyor. Bu bölümde İlyas'ın evin arkasına saklanıyor.

Sayfa 29, çekim 36: Kamyonda, İlyas, Asya'yı düşünür. (İç monolog)
"ev yok, bark yok, para yok" der. Filmde yok.

Sayfa 33, çekim 40: Can ile İlyas'ın köye giderken yolda itişmeleri anlatılıyor. Filmde yok.

Sayfa 35, çekim 43: İlyas, Asya'yı götürmeye geldiğinde kamyondan indikten sonra, Asya'nın davranışları çok detaylı verilmiş. Filmde daha kısa.

Sayfa 36, çekim 46: İlyas, Asya'yı götürürken, yolda kamyonuyla konuşur. İlyas, kamyona, "Hoşgeldin" demesini söyler. Asya burada "hoş bulduk" diyor. Filmde ise "Hoş gördük".

Sayfa 40, çekim 51 : İlyas, Asya'yla işyerine gelir. Can "Beni uçurumdan yuvarlıyordun bu kız için" der. Filmde yok.

Sayfa 46, çekim 61: İlyas, kötü bir havada yoldadır. (İç monolog)
"Bir an önce eve varabilmek için eski yola sapmıştım" der. Filmde yok.

Sayfa 48, çekim 65: Asya, doğum yapmaktadır. Acıdan "İlyas" diye bağırır. Ebe kadın "Kocanı nedecen bacım. Gelince yavrusunu sevsin" der. Filmde yok.

Sayfa 53, çekim 77: Dilek, İlyas'a, "Kanlı Gece'ten aşağı bir otobüs indirmişsin" der. Filmde bu minibüs ve indirme değil, çıkarma sözkonusu. Romanda ise, Dolon'dan kamyon aşırılır.

Sayfa 60, çekim 88: Asya (İç monolog) "Biz hep bekledik. Kocamızdı. Babamızdı. Derdini söyleseydi" der. Filmde sadece "Biz bekledik" kısmı var.

Sayfa 62, çekim 92: Asya, Dilek'in evinin önündedir. İlyas ve Dilek'i görür. "İnanamam. inanamam" ve "Dost gibiydi. Karısı gibiydi. Evi gibiydi," der. Filmde yok.

Sayfa 64, çekim 93: İlyas, Asya'yı bulamaz, "Asya, Asya!" diye bağırır. Filmde yok.

Sayfa 65, çekim 96: Cemşit "Bebek üsümesin" diyor. Filmde bu bölüm "çocuk üsümesin" şeklinde.

Sayfa 76'de olması gereken, İlyas'ın köye gelip Asya'yı araması sahnesi, sayfa 70'de, 104. çekimde yer alıyor.

Sayfa 71, çekim 106: Cemşit, Asya'ya, "Kapa kapıyı. Yatmadan odun at" der. Bu bölüm ise filmde var, senaryoda yok.

Sayfa 77, çekim 116 : Buradaki oyuncakla oynama sahnesi, filmde daha sonra yer alıyor. Ayrıca, Cemşit, hediye "Bugün kasabadan aldım" der. Filmde yok.

Sayfa 78, çekim 118 : Cemşit gizlice, Samet'i sever. Asya, uyumaktadır. Bu sahne de filmde daha önce yer alıyor.

Sayfa 82, çekim 124 : Cemşit, karısı ve çocuklarının ölümünü anlatırken, "Kahpe felek" der. Filmde yer almıyor.

Sayfa 84, çekim 126: Asya, Cemşit'e, "Sana yük olmak istemem" der. Filmde yok.

Sayfa 90, çekim 138: Hatçe Ana, torununu görür. Asya ve Cemşit'i görür. Filmde böyle bir sahne yok. Ayrıca, Cemşit, evin sular altında kaldığını, onları kasabada bulduklarını (İç monologla) anlatır. Filmde yok.

Sayfa 96, çekim 148: Buradaki, Asya ve İlyas'ın birbiri ardına gelen, kendileriyle ilgili iç monologları filmde yer almaz.

Sayfa 108, çekim 168 : Asya, İlyas'tan, çocuğu ister. "Çocuğu ver ne olur?" der. Filmde yok.

ROMAN, FİLM (SENARYO) 'İN KİMLİĞİ

ROMAN :

SELVİ BOYLUM, CENGİZ AYTMATOV, CEM YAYINEVİ, İSTANBUL, 1982 (Baskı sayısı belirtilmemiş). Eser, kitabın, 187-306. sayfalarında yer alıyor, Kitapta ayrıca, yazarın, İLK ÖĞRETMENİM, YÜZ YÜZE, CEMİLE, OĞULLA GÖRÜŞME, ASKERİN OĞLU adlı eserleri de yer alıyor.

FİLM (SENARYO) :

(CENGİZ AYTMATOV)

SELVİ BOYLUM AL YAZMALIM

Bir YESİLÇAM FİLMCİLİK Atıf Yılmaz yapımı

YÖNETMEN: ATIF YILMAZ

SENARYO: ALİ ÖZGENTÜRK, ATIF YILMAZ (YAYINLANMAMIŞ)

GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ: CETİN TUNCA

MÜZİK: CAHİT BERKAY

YAPIMCI: ARİF KESKİNER

OYUNCULAR

ASEL-ASYA : TÜRKAN ŞORAY

İLYAS-İLYAS: KADİR İNANIR

BAYTEMİR-CEMŞİT: AHMET MEKİN

KADIÇA-DİLEK: HÜLYA TUĞLU

ANA-HATÇE: NURHAN NUR

CANTAY-CAN: CENGİZ SEZİCİ

ALİBEK-ALİ HOCA : İHSAN YÜCE

SAMET-SAMET: ELİF İNCİ

RENK SİSTEMİ

FUJI COLOR

YAPIM YILI

1977

Selvi Boylum Al Yazmalım, bazı kaynaklara göre 1960, bazı kaynaklara göre 1961 yılında yazılmıştır. Yol Arkadaşı, Kazanmak ve Kaybetmek, Sahip Olmak ve Kaybetmek, Selvi Boylum gibi adlarla da yayınlanan eser, yazarın en çok bilinen eserleri arasındadır.

Selvi Boylum Al Yazmalım da diğer tercüme eserler gibi, tercümanın ekledikleri çıkardıkları veya değiştirdikleriyle karşımıza çıkıyor. Eser Türkiye'de Ararat, Günce, Gün, Yeni Dünya, Hür ve Cem yayınevi tarafından yayınlandı. Tercümeler ise Zeyyat Alpaslan, Halit Aliosmanoğlu, Şerif Hulusi Kurbanoglu ve Mehmet Özgül tarafından yapıldı. Çeviriler arasında özde büyük farklar olmamasına rağmen, üslup farklılıkları göze çarpıyor. Bu çalışmada, Mehmet Özgül'ün tercümesi (Cem yayınevi) esas alındı.

ESERİN GÖZDEN GEÇİRİLEN DİĞER BASKILARI (BİBLİYOGRAFYA)

- 1-Aytmatov, Selvi Boylum, Çev: Halit Aliosmanoğlu, Hür Yay., 3. Baskı, İst., 1973, 134 sayfa.
- 2-Aytmatov, Kazanmak ve Kaybetmek, Çev: Zeyyat Özalpaslan, Günce Yay., (Baskı sayısı belirsiz) İst., 1973, 134 sayfa.
- 3-Aytmatov, Yol Arkadaşı, Çev: Zeyyat Özalpaslan, Ararat Yay., 3. Baskı, İst., 1976, 126 Sayfa.
- 4-Aytmatov, Selvi Boylum, Çev: Halit Aliosmanoğlu, Yeni Dünya Yay., 4. Baskı, İst., 1982.
- 5-Aytmatov, Selvi Boylum, Çev: Şerif Hulusi Kurbanoglu, Yeni Dünya Yay., Yeni dizi: 3, İst., 1982, 150 Sayfa.

SONUÇ

Cengiz Aytmatov'un, "Selvi Boylum Al Yazmalım" adlı eseri Sovyetler Birliği'nde, birkaç defa film olarak çekilmiştir. Ülkemizde de tezimizin konusu olan film den başka, eser den yararlanılarak yapılan filmler, bir fotoroman ve bir radyofonik oyun var.

Yazarın eserlerinin hemen hemen tamamı film yapılmış, bazılarının senaryosunu da bizzat kendisi yazmıştır. İncelendiğinde eserlerindeki sinemacı duyusu göze çarpmaktadır. Yazarın, Kırgız Sinemasına sağladığı destekle, güçlü bir sinema endüstrisi kurulmasını sağladığı da bilinmektedir.

Eserimiz, İkinci Dünya Savaşı sonrası, Kırgız dünyasını anlatmaktadır. Savaştan sonra hayat yeniden başlamış, insanlar yıllardan beri ihmal ettikleri günlük meşgalelerine dönmüşlerdir.

Her şeyin başı ve sonu olan Asel, diğer kahramanlarımız, İlyas, Baytemir, Gazeteci gibi konuşan kahraman değil, anlatılan kişi durumundadır. Filmde ise kişiler kendilerini konuşmuş, bu arada yazar adına anlatıcılık yapan gazeteci de fonksiyonunu kaybetmiştir.

Filmde edebî dil, sinema dilini etkisi altına almış demek mümkün. Gazeteci ve diğer iki kahramanın anlatıcı fonksiyonu ortadan kalkınca, iç monologlarla bu açık kapatılmaya çalışılmış.

Yukarıda da belirtildiği gibi romanda savaş sonrası anlatılmaktadır. Roman senaryolaştırılarak sinemaya adapte edildiği gibi hemen hemen her şey de Türkiye ve Türkiye şartlarına uygun hale getirilmeye çalışılmıştır. Daha çok sosyal konular ağırlıktayken, "Aşk" unsuru ön plana çıkmış, eser daha duygusal bir hava kazanmıştır.

"Aşk" unsuru, romanda, anlatılanlar arasında yer alırken, ana tema fonksiyonu kazanmış, diğer olaylar biraz daha zayıflamıştır. Fakat

filmin sonunda ,aşkın yerine,emegin,güvenin tercih edilmesi,klasik sinema anlayışımızı aşmamızı sağlamış,film,sinemamızda bir dönüm noktası vye kilometre taşı fonksiyonu kazanmıştır.

Filmin sonu bu şekilde olmasına rağmen,star sinemasının bir ürünü olduğu da ortadadır.Aşya,İlyas yerine emek ve güveni temsil eden Cemşit'i seçer ama,final sinematografik açıdan,klasik sinema kalıplarımıza bağlı kalmıştır.

Eseri film,senaryo ve roman olarak değerlendirdik. eğişen,önemini kaybeden veya ağırlık kazanan konular belirlendi.Konumuzla ilgili yaptığımız konuşmalarla da eseri çeşitli cepheleriyle ele aldık.

Kahramanlar tek tek işlenip,mevdana gelen değişiklikler verildiği gibi,sadece romanda yer alan Tien-Shan(Tanrı Dağları),Isık-Göl için ayrı başlıklar da açılır.Özellikle Tien-Shan,romanda mekânı oluşturmakla kalmıyor,rakip fonksiyonu da kazanıyor.Kişiler dışında önem kazanan diğer unsur,İlyas'ın kamyonu ise senaryo ve filmde de yer almasına rağmen,değişikliklere uğramış,ülkemizdeki şoför-taşıt ilişkisine benzetilmiştir.

Romandan senaryoya,senaryodan filme geçişte meydana gelen değişiklikler,bir de maddeler halinde yazılmıştır.Bunun dışında film ve romanın kimliği,Edebiyat dili-sinema dili gibi başlıklar altında konumuzla ilgili detayın verilmesi amaçlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- 1-Akdemir, Elifsu, Bir Dünya, Bir Çocuk ve "Beyaz Gemi", Nilüfer Dergisi, Sayı: 1, 1985.
- 2-Aktaş, Şerif, Doç. Dr., Edebiyatta Üslup ve Problemleri, Akşag Yay., 1. baskı, Ank., 1986.
- 3-Aktaş, Şerif, Doç. Dr., Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Birlik Yay., 1. baskı, Ank., 1984.
- 4-Altan, Yalçın, Bir Kavga Türküsü, Yeni Dergi, Cilt: 5, sayı: 55, 1969.
- 5-Anlar, Abdullan, İki Aytmatov Uyarlaması, Yedinci Sanat, Sayı: 14, 1973.
- 6-Aytmatov, Cengiz, Dişi Kuruun Rüyalari, Ötüken Yay., Çev: Refik Özdek, İst., 1990.
- 7-Aytmatov, Cengiz, Erken Gelen Turnalar, Cem Yay., Çev: Mehmet Özgül, İst., 1983.
- 8-Aytmatov, Cengiz, Oğulla Görüşme, Cem Yay., Çev: Mehmet Özgül, İst., 1982.
- 9-Aytmatov, Cengiz, The Time To Speak Out, Progress Publishers, Moscow, 1988.
- 10-Aytmatov, Cengiz, Yüz Yüze, Cem Yay., Çev: Mehmet Özgül, İst., 1981,
- 11-Bazin, Andre, Çağdaş Sinemanın Sorunları, Bilgi Yay., Çev: Nijat Özön, Ank., 1966.
- 12-Birkiye, Atilla, Çağımızın Emekçi İnsanı, Varlık Dergisi, Sayı: 915, 1983.
- 13-Birkiye, Atilla, Düşünceler, Sözler, Yazılar, Birim Yay., 1. baskı, İst., 1984.
- 14-Brecht, Bertolt, Sinema Yazıları, Görsel Yay., Çev: Bertan Onaran, Yurdanur Salman, İst., 1977.
- 15-Buyrukçu, Muzaffer, Toprak Ana, Papirus Dergisi, sayı: 26, 1968.
- 16-Büker, Seçil, Sinema Dili Üzerine Yazılar, Dost Yay., 1. baskı, Ank., 1985.

17-Ceyhun, Demirtaş, Yirminci Yüzyıl ve Edebiyat, Çağdaş Yay., İst., 1979.

18-Chion, Michel, Bir Senaryo Yazmak, Afa Yay., Çev: Nedret Tanyolaç, 1987.

19-Çelik, Naci, Romanda Hesaplaşma, Türkiye Defteri Yay., I. baskı, İst., 1971.

20-Dolmatovskaya, Galina, Snilova, Irina, Who's Who In The Soviet Cinema, Moscow Progress, Moscow, 1979.

21-Ediz, Hasan Ali, Maksim Gorki'den Cengiz Aytmatov'a Sovyet Hikayeleri (1917-1976), Cem Yay., İst., 1967.

22-Gökmen, Mustafa, Türk Sinema Tarihi, (Başlangıçtan 1950'ye Kadar, Denetim Ajans Basımevi, İst., 1989.

23-Grillet, Alain Robbe, Yeni Roman, Yazko Yay., Çev: Asım Bezirci, İst., 1981.

24-Gutschke Irmtraud, Menschheitsfragen, Marchen, Mythen Zum Werk Aitmatows, Mitteldeutscher Verlag, Leipzig, 1986.

25-Isık Göl Forumu, Milliyet Sanat Dergisi, Sayı: 156, 1986.

26-İdil, A. Mümtaz, Gerçekçilik ve Roman, Dayanışma Yay., I. baskı, İst., 1983.

27-İdil, A. Mümtaz, Sovyet Romanı, Yarın Yay., I. baskı, Ank., 1983.

28-Kıral Erden, Edebiyat Uyarlamaları ve "Sinema Dili, Edebiyat Dili", Türkiye Yazıları, Sayı: 59, 1982.

29-Kozlova, Olga, Irina Poplovskaya, Soviet Film, Sayı: 3, 1986.

30-Kutlar, Onat, Selvi Boylum Al Yazmalım, Milliyet Sanat Dergisi, sayı: 286, 1978.

31-Lotman, M. Yuriy, Sinema Estetiğinin Sorunları, De Yay., Çev: Oğuz Özgül, İst., 1986.

32-Makal, Oğuz, Dr., Sinemada Yedinci Adam "Türk Sinemasında İç ve Dış

Göç Olayı, Marş Matbaası, I. baskı, İzmir, 1987.

33-Onaran, Alim Şerif, Prof. Dr. Jur., Filiz Kitabevi, İst., 1986.

34-Oral, Zeynep, Fuji-Yama, Milliyet Sanat Dergisi, sayı: 314, 1979.

35-Öngören, Mahmut Tali, Senaryo ve Yapım, Cilt: I, Alan Yay., 2. baskı, İst., 1985.

36-Özkırımlı, Ailla, Edebiyat İncelemeleri, Cem Yay., İst., 1983.

37-Özön, Nijat, Roman ve Sinema, Türk Dili (Roman Özel Sayısı), sayı: 154, 1964.

38-Parkan, Mutlu, Brecht Estetiği ve Sinema, Dost Yay., I. baskı, Ank., 1983.

39-Sayar, Vecdi, Sinemamız Edebiyatımıza Bakıyor, Gösteri, sayı: 15, 198 .

40-Selvi Boylum Al Yazmalı, Söz Gazetesi, 10-12-1987.

41-Selvi Boylum Al Yazmalı, Tele Magazin Dergisi, sayı: 28, 1984.

42-Şevket, Mahmut, Beyaz Gemi'nin İdeolojik Yönü, Hareket Dergisi, sayı: 75-76, 1972.

43-Turkish Films In The II. th Moscow Film Festival (Festival kitapçığı), İst., 1979.

44-Uğurlu Mustafa, Gün Uzar Yüzyıl Olur, Töre Dergisi, sayı: 134, 1982.

45-Vronskaya, Jeanne, Young Soviet Film Makers, Georg Allen and Unwin Ltd., London, 1972.

46-Wellek R ne, Austin Warren, Edebiyat Biliminin Temelleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Çev: Uysal, Eup Anmet, Prof. Dr., I. Baskı, 1983.

47-Wollen, Peter, Sinemada Göstergeler ve Anlam, Metis Yay., Çev: Zaffer Aracagök, İst., 1979.

48-Yavuz, Hilmi, Felsefe ve Ulusal Kültür, Çağdaş Yay., İst., 1975.

49-Yılmaz'ın Aytmatov Uyarlaması, Cumhuriyet , 10-12-1987.

ANSİKLOPEDİLER

- 1-Azerbaycan Sovet Ensiklopediyası,Bakü,1976.
- 2-Kazak Sovet Ensiklopediyası,Alma Ata,1972.
- 3-Türk ve Dünya Ünlüleri Ansiklopedisi,Anadolu Yay.,İst.,1984.
- 4-Türkmen Sovet Ensiklopediyası,Askabat,1974.

EK

ESER VE FİLMLE İLGİLİ KONUŞMALAR

SELVİ BOYLUM AL YAZMALIM'IN YÖNETMENİ ATIF YILMAZ'LA KONUŞMA

M.Ç.:Aytmatov ve konumuz olan eseri hakkında neler düşünüyorsunuz?

A.Y.: Selvi Boylum Al Yazmalım adlı eser Aytmatov'un bana söylediğine göre,Ruslar tarafından beş defa çekilmiş.Aytmatov içlerin de en çok bizim yaptığımızı beğendiğini söyledi.

Taşkent Film Festivali için gittigimizde bizi Frunze'ye davet etti .Bir uçak tahsis edip üç bakan gönderdi.Aynı günlerde Aytmatov'un doğum günü kutlanıyor,basın ve TV'de onunla ilgili yayınlar yapılıyordu(1).

M.Ç.:Filmde neleri eleştirdi?

A.Y.:Eserin orijinalinde İlyas,devletin arabasıyla Tien-Shan'ı tırmandığı,izinsiz köye gittiği için zor durumda kalıyor.Bizim filmde ise kamyon özel sektöre ait.Kamyon bir barajda çalışıyor. Aytmatov,bana,neden bu bölümün kitaptaki gibi olmadığını sordu . Ben de Türkiye'de böyle bir düzenlemenin olmadığını,bu sebeple değiştirildiğini söyledim.İkna oldu(2).

Aytmatov'un eserlerinde tartışılmayacak bir sinemacı duyusu var.Görüntüye,imaja çok önem veriyor.Öykü anlatırken şiirli,akıcı bir dil kullanıyor.Eserlerine hazır birer senaryo malzemesi olarak bakılabilir.

M.Ç.:Filmin Türk Sinemasındaki yeri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

A.Y.: Selvi Boylum Al Yazmalım,çekildiği dönem düşünüldüğünde çok başarılı.Bizim filmlerde başoyuncular evleniyor,ayrılıyor veya ölüyorlardı.Bu filmde ise kadın oyuncu,jönü aegil başkasını seçiyor.

1-Aytmatov'un ellinci ve atmışıncı doğum günleri için törenler, toplantılar,seminerler yapıldı. Bu konuda yayınlar da var.
2-Özgentürk ile yapılan konuşma.

üstelik kimse de ölmüyor.Emek aşka üstün geliyor.Güven duygusu aşkın önüne geçiyor.Çocuk gerçek babasını değil,kendisini,seven, okşayan,büyüten,baba bildiği adamı seçiyor.

Filmin finalinin bu şekilde olması ticari başarısızlığa sebep olur gibi bir endişe doğmuştu.Hiç de öyle olmadı.Dem ticari hem de sinema sanatı açısından başarılı bir film oldu.(3).Bakış açısındaki bu değişme,belki de bir dönüm noktasıydı.

M.Ç.:Filmdeki monologların fazlalığına nasıl bir açıklama getirebiliriz?

A.Y.:Filmin ikinci bölümündeki monologlar neyle fazla.Müzik de lüzumundan fazla.Eğer mümkün olsaydı,filmi yeniden seslendirmek daha az müzik ve monolog kullanmak isterdim.

Film çekilirken senaryo henüz bitmemişti.Film çekilirken,ben, Ali Özgentürk ve İhsan Yüce senaryoyu hazırladık.Bazı kısımlar eklendi,çıkarıldı veya değiştirildi(4)

M.Ç.:Kamyon motif mi,kahraman mı?

A.Y.: Filmde kullanılan kamyonun üzerinde"Aldırma Gönül"şeklinde bir yazı vardı.Bu,aynı adlı şarkının o yıllarda popüler olmasından kaynaklanıyor.Aynı zamanda bu söz kahramanımız İlyas'ın karakterine de uygundu.Bizim insanımızın makinayla ilişkisi,batılılarinki gibi değildir.Batılı kendi icâdı olan bir makinenin bir süre sonra bir parçası gibi oluyor.Onun esiri oluyor.Bizim insanımızda ise durum tamamen farklı.Biz o alete hükmetmeye çalışıyoruz. Arabalarımıza,dolmuş ve taksilerimize yazdığımız yazılar bunun en büyük delilidir.İnsanımız makinayla organik bir bağ kurmaya çalışıyor.Onu yönetmenin,kontrol etmenin zevkini yaşıyor.

3-Arif Keskiner ile yapılan konuşma.

4-Özgentürk ile yapılan konuşma.

M.Ç.:Mekânı da bahsedebilir miyiz?

A.Y.:Filmin çekimi Osmaniye'de yapıldı.Aslantaş Barajı'nın inşaatı ve çevresi mekan olarak kullanıldı.Çevre romandaki atmosfere oldukça uyuyordu.Filmdeki,kırlarda,İlyas'ın kanyon ile Asya'yı kovalaması sahnesi benim fikrim değil.Zeki Ökten'in fikridir.Zeki eseri daha önce film yapmak istemiş,bunu o zaman düşünmüş.

M.Ç.:Oyuncular?

A.Y.:Başoyuncu Kadir İnanır'ın en başarılı filmlerinden biridir.Çünkü,Kadir o günlerde oyunculüğünün doruğunda değildi.Şartlanmamıştı.Bu oyunayla sanıyorum,en başarılı filmlerinden birini çevirdi.Filmin kahramanını canlandırabilmek için çok şey öğrendi.Çok çalıştı.Buna kamyon şoförlüğü dâhil(5).

M.Ç.:Eserdeki anlatıcıları da kaldırmışsınız.

A.Y.:Eserde anlatıcı olarak karşımıza çıkan bir gazeteci vardı.İlyas,gazeteci ve Baytemir konuşan kişilerdi.Biz ise filmdeki anlatıcıları kaldırıp,kişileri konuşturduk.Fakat bu yüzden monologların sayısı fazla oldu sanıyorum(6).

M.Ç.:Son olarak filmin ticari yönünden ve Aytmatov'un Kırgız Sineması üzerindeki etkisinden de söz edebilir misiniz?

A.Y.: Filmin ticari başarısı daha önce de söylediğim gibi yüksek oldu.Antalya Film Festivali'nde ikincilik ödülü aldı(7).Taşkent Film Festivali'nde de bir ödülü var(8).Film Sovyetler Birliği'nde 150-200 nüsha çoğaltılarak sinemalarda gösterilmiş.Ben sanıyorum bu sayede Sovyetler Birliği genelinde çok iyi tanınan bir yönetmenim.

5-Tele Magazin Dergisi,Selvi Boylum Al Yazmalım,Sayı:28,s.1.-15.

6-Kutlar ile yapılan konuşma.

7-Onat Kutlar,SBAY,Milliyet Sanat,sayı:286,s.4.

8-Film,Moskova Film Festivali'ne de katıldı.

Cengiz Aytmatov, eserleri ve fikirleriyle, hem Kırgız Sineması hem de Kırgız sinemacıları üzerinde çok etkili(9). Kırgız Sinemasına çok büyük destek sağlıyor. Yazar duyguya hitap ediyor. Sanıyorum, bu yüzden eserleri kalıcı olacaktır.

9-Yazarın hemen bütün eserleri film olarak da çekilmiştir.

SELVİ BOYLUM AL YAZMALIM ADLI ESERİN SENARİSTİ ALİ ÖZGENTÜRK'LE
KONUŞMA:

MUSTAFA ÇETİN: Senaryo nasıl yazıldı?

ALİ ÖZGENTÜRK: Selvi Boylum Al Yazmalım'ın senaryosu üç dört defa yazıldı. Uzunca bir masa çalışması yapıldı. Belki sekiz ay sürdü. Türkiye şartlarına adapte edildi.

Bu hikayenin aslı bir Çin masalına dayanıyor. Bertolt Brecht Kafkas Tebeşir Dairesi adlı eserinde bu masal dan yola çıkmıştır. Aytmatov da Selvi Boylum'u bu Çin masalından yola çıkarak yazmıştır. Masalların çıktıkları yere yakın çevrelerde de varyantları olabilir. Bu masalın ana teması şuna dayanır. Çocuğun annesi kimdir? Ona emek veren büyüten mi, yoksa doğuran mı? Masalın aşağı yukarı özeti budur. Brecht, Kafkas Tebeşir Dairesi adlı eserinde konuyu şöyle işler: Bir savaş sırasında kraliçe, saraydan kaçarken bebeğini unuttur gider. Sarayda çalışan bir hizmetçi bebeği alır ve büyütür, besler. Savaş biter, yıllar sonra kraliçe bebeği geri almak ister. Böylece bebeğin kime ait olduğuna karar verecek bir mahkeme kurulur. Brecht'in uyarlaması böyledir.

M.Ç.: Aytmatov'da olay bir aşk teması üzerine oturtulmuş.

A.Ö.: Aytmatov ise bunu bir aşk masalına uygulamış. Bu da aslında doğulu bir aşk hikayesidir. Ben hikayeyi okuduğumda Türkiye'de yazılmış bir hikayeyi okuyormuşum gibi geldi. Aytmatov da doğulu bir yazar. Zaten hikayenin dayandığı masal da Uzak doğudan geliyor. Türkiye'ye adapte etmek için zorluk çekmedik. Karakterler bizden kişiler gibi. Aşk, kadın erkek ilişkisi bizdeki ilişkilerin ağırlığını taşıyor. Tutku, fedakarlık genelde doğuda yaşanan, ağırlığı olan duygular. Bu yüzden zorluk çekmedik. Yalnız teknik zorluklar sinemasal zorluklar vardı. Mümkün olduğu kadar bizim sinemanın koşullarına uygun şeyler düşünmek zorundaydık.

M.Ç.: O zamanlar senaryo yazarlığına yeni başlamıştınız, değil mi?

A.O.: Evet. Açıkçası düşüncelerimi kabul ettirmek için çok kavga vermem gerekiyordu. Melodramatik unsurlar, senaryoya biraz benim dışımda girdiler. Ama hikayenin şiirsel tadını korumak için bir çaba gösterdik. Şiirsel atmosferini korumak istedik. Ki bu filmde de yer aldı ve insanlar bundan etkilendiler. Sevdiler yani.

İlyas'ın hali enteresandır. Arabasıyla dağlarda giderken tabiatla konuşması. Anadolu tabiatının içinde bir karakter. Adam tutkulu serüvenci tabii.

M.Ç.: İçmonologların fazlalığı dikkat çekiyor. Daha az olamaz mıydı?

A.O.: Bir edebi eserden senaryo yapmak için, yola çıktığınız zaman önünüzde iki yol vardır. Birincisi edebiyat eserini okuduktan sonra kitabı kapatıp unutmak. Eserin sizde bıraktığı tadı, dünyayı yeniden sinema olarak inşa etmek. Edebiyat eserini izleyerek ondaki yapı özelliklerini izleyerek film yapmak değil, oradaki mesajı, duyguyu, düşünceyi, dünyayı-atmosferi.....bunu sinema diliyle yeniden yazmak, yapmak. Yeni bir eser yapmak. Ondan adapte etmek, tercüme etmek değil. Çünkü bunlar iki ayrı dildir. Biri sinema, biri edebiyat.

İkinci yol adaptasyon ya da tercüme diyebileceğimiz yol. Bence Aytmatov'un bu hikayesinde ikinci yol izlendi. Yani bir metin sinema diline nakledildi. Böylece edebi özellikler çalışmada ağır bastı. Bu tabii filme sözsöz zenginlik getirdi. Ama sinemasal zenginliği de geriye itti. Bu yaygın ticari sinamanın durumu gereği başvurulması gereken bir yoldu. Bu yüzden monoloğa çok yer verildiği söylenebilir. Bu edebi özellikleri korumak için yapıldı. Psikolojik özelliklerini, ayrıntılarını açıklamak için buna başvuruldu. Çünkü kolay bir yol. Adamı konuşturuyorsunuz, ne istediğini, ne düşündüğünü

seyirci anlıyor.Edebi özellikler korununca,kelimenin getirdiği şiirsel tad,lezzet korunmuş oluyor.Bu sinemasal bir yol değil tabii.

M.Ç.:Senaryonun(Filmin)başlarında Asel'in annesi köyden şehre göç temasına dokunuyor.Ama sonra bu gelişmiyor.

A.O.: Evet,bu konuya kısaca temas edildi.Ama konumuz bu olmadığı için daha fazla işlenmedi.Film Cemsit,(Baytemir),İlyas ve Asya'yı (Asel) ele alıyor.Burada yaşlı kadının sözleri kendi durumundan kaynaklanıyor.Yaşlılar tutucudurlar.Şehre göçe karşıdırlar.

M.Ç.:Buna rağmen konu biraz işlenebilirdi.Çünkü Filmde Asel'in evinden kopması söz konusu.Şehre göçten de anlaşılan bu kopma de-ğil mi zaten?

A.Ö.: Film sosyal problem filmi değil.75'lerden,80'lerden sonra yaygın hâle gelen sosyal problem filmlerinin dışında bir film bu. Personaj filmi.karakterler arası ilişkilerle açıklamalar yapıyoruz.Bir aşk dünyası kuruluyor filmde.Ama bu insanlar çalışan dünyanın insanları.Onlar arasındaki bir ilişkiye yer veriliyor.Filmin sonunda kadın aşkı değil,emeği seçiyor.Ona şefkat gösteren,dünya kuran adamı seçiyor.Gerçekten sevdiğini seçmiyor.

M.Ç.: Romanda olmayan düğün bölümü neden bu kadar canlı anlatıldı? Bu filmde önemli bir yer tutuyor.

A.Ö.: Sinemada düğün görsel zenginlik,folklorik özellikler getiriyor.Türkiye'ye adapte ettiğiniz zaman bunları işlemeniz gerekiyor. Bu hikayeyi Anadolululaştırmanın bir yolu biraz.İlyas'la ayrıldıktan sonra,bu düğün seyirciye bir burukluk verir.Kadın adamı unutmamıştır.Fakat düğünü gösterdiğiniz zaman seyirciyi etkilersiniz. Bir adam bir başkasını severken,bir diğeriyle evleniyor.Bu insana psikolojik bir yük getirir.İnsanı karıştırır biraz.İşte düğün bölü-

mü buna benzer birkaç sebepten konuldu ve detaylı işlendi.

M.C.:Bence hikaye bir aşk hikayesi olduğu halde,son derece realist. Aşk hayatın içinde.

A.Ö.: Roman da,film de bir aşk hikayesi üzerine kurulmuştur.Atmosfer sürekli bir aşk temasına dayanıyor.Hikayenin realist olduğuna katılmıyorum.Düpedüz romantik bir hikaye bu.Finalde aşk yerine güvenin,şefkatin seçilmesi,her ikisinde de korunmuştur.Bu bizim Anadolu kadın tarihimize de böyledir.Kadın güven arar.Kendi iç dünyasının güvenliğini değil.Genellikle bizde kadın kendini fert olarak kendini özgür hissetmediği için,istediğini seçmek ve yaşamak yerine,doğru,mantıklı,güvenli ve sağlam olanı yaşamayı seçer.Bunun istisnaları vardır.Senaryoda veya romanda şu kastedilmemiştir:Doğrusu güvenli olanı seçmektir.Bu söylenmemiştir.

Film bittiğinde insanlar buruk duygular içindedirler.Bence aşktan yana bir filmidir.Ama sevgi gerçek yaşamda ne kadar mümkün olabilir ki?Bu soru da beraberinde gelmektedir.Bir öğüt ya da mesaj yoktur.Bu hayatta böyledir.Sizde böyle yapın demez film.Film on yıl sonra TV'de gösterildiğinde bile o duyguyu verebildi.Çok telefon aldım.Çünkü film onlara yaşanmamış,tamamlanmamış aşklarını hatırlatıyordu.Bu tür aşklar,az ya da çok herkesin hayatında vardır.Kadın da erkek de güveni tercih eder.Erkek aşkı serüven olarak değerlendirir.Evleneceği kadını daha sağlam seçer.Tenakuz var.Aşk kadın için de,erkek için de biraz yaşamın dışında kalır.Erkek de güvence arar.Bence Aytmatov'un bu hikayesi,son derece duygusal bir hikaye.

M.C.:Senaryo oyuncular tarafından hemen benimsenebildi mi?

A.Ö.:Türkan Şoray bir stardır.Starın yasası,kuralları vardır.Ve o zaman bizim sinemamızdaki bir takım kurallar değişmemiştir.Starın

yasasına göre hareket edilirdi.İşte star öpüşmez,star sevişmez , soyunmaz,kendine uygun biriyle evlenir v.s. Star bazı kurallar koymalı ki geniş halk kitleleri,onun starlığını sürdürmesini sağlasınlar.

Türkan Şoray filmin finaline uzun süre itiraz etti.Kadın Ahmet Mekin'i seçmemeli,diğer star Kadir İnanır'ı seçmeliydi.Halka göre Ahmet Mekin de ünlüdür ama Kadir İnanır seçilmeli.Star kendi değerinde birini seçmeli gibi bir sonuç çıkıyor.Senaryo yazmayı terkedecek kadar,mücadele ettim.Atıf Yılmaz da yardım etti.Film çekilirken ancak Türkan Hanıma böyle bir finale razı edebildik.İlyas seçilseydi,amerikanvari bir sonuç olacaktı.Fikir olarak dü-rüst olmayan bir sonuç çıkacaktı."Happy End"olacaktı.

Rüçhan Bey de o zamanlar sete geliyordu.Asiantaş Barajının lojmanlarında kalıyorduk.Cekim saatleri dışında bazı şeyleri Türkan Hanıma anlatmama yardımcı oldu.(Aynı zamanda da reji asistanlığı yapıyordum)Tarihsel olarak bunun tesbit edilmesi gerekiyor.
M.Ç.:Acaba anlatıcı kullanılamaz mıydı?

A.O.: Bir romanı film yapmanın belki milyonlarca yolu var.Bugün senaryoyu yeniden yazsam,belki tamamen farklı şeyler çıkabilir.Anlatıcı kullanılarak yapılan filmler de var.

Ben o zaman bir senaryo yazarıydım.Biliyorsunuz bir film yönetmenidir.Herşey,yazar,para,oyuncu,ışık,kamera yönetmenin dünyasına hizmet eder.Oradaki herkes yönetmenin bir parçası olarak birşeyler üretiyor diyebiliriz.

Ben Aytmatov'un hikayesinden kaynaklanan bir senaryo yazdım.Ama Atıf Yılmaz'ın dünyasının içinde kalarak.Kendi dünyanın bir bölümünden fedakarlık ederek denilebilir.Senaryo yazarlığı yönetmenin dünyasına katılma anlamına gelir.

SELVİ BOYLUM AL YAZMALIM'IN YAPIMCISI ARİF KESKİNER'LE
KONUŞMA:

M.Ç.:Neden Selvi Boylum?

A.K.: Türkan Şoray'la bir film çekmek istiyorduk.Bir hikaye aradık.
Atıf İlalmaz'la ortak yapacağız.Bir hafta,Kilyos'ta bulduğumuz bir
hikaye üzerinde çalıştık.Ama kara bir hikaye ortaya çıktı.Birgün
Türkan Şoray telefon etti.Selvi Boylum Al Yazmalım'dan bahsetti.
Ben de bunu bildiğimi,birkaç defa fotoroman olarak çekildiğini ,
değiştirilerek birkaç film yapıldığını söyledim.Buna rağmen bir ba-
kalım dedik.Atıf'la hikayeyi gözden geçirip uyarlamaya başladık.
Ali Özgentürk senaryoyu yazabilir dedik.Hep beraber eksik senar -
yoyla Osmaniye'ye,Aslantaş Barajına gittik.Ali yazarken,Atıf düzel-
tirken filmi bitirdik.

Film Antalya'da bazı ödüller aldı.Sonra Türkiye'yi temsilen
Taşkent Film Festivali'ne gittik.Giderken al renkli 1000 tane yaz-
ma yaptırdım.Üzerinde İlyas ve Asel'in fotoğrafı basılıydı ve "Red
Scarf" yazılıydı.Sinemadaki kadınlara dağıttım,mavi boncuklar ver-
dim.Kadınlar yazmaları başlarına bağladılar.Sinema Gelincik tarla-
sı gibi oldu. Türkiye'yi çok iyi temsil ettiğimiz için tebrik
edildik.Hatta devrin Başbakanı Bülent Ecevit'ten de bir mektup al-
dık.

Taşkent'te bir lokantada otururken yanımıza iki kişi geldi.
Cengiz Aytmatov'dan selam getirdiklerini,elçi olduklarını,Frunze'
ye davet ettiğimizi söylediler."herşeyi ayarladık.Uçak bekliyor"
dediler.Frunze'ye geldiğimizde,uçaktan inişimizi filme alan beş
kamera vardı.Kırmızı beyaz elbiseleriyle otuz çocuk bize doğru ko-
şuyordu.Bize çelenk hediye ettiler.Hemen arkalarında Aytmatov ve
Kırgız sinemacıları,onların da arkalarında Bakanlar Kurulu vardı.

"Eve mi,otele mi gidersiniz?" diye sordular.Sonunda eve gittik.

Aytmatov'un, bahçe içinde, kapısında beşbin yıllık taşların yer aldığı evine girdiğimizde, mükemmel bir sofrayla karşılaştık. Uzun uzun sohbet ettik. Tolomuş Okeyev bize şunu söyledi: "Biz sizi buradan atla gönderdik, uçakla geri geldiniz. Gözleriniz de yusuvarlak olmuş".

Akşam sinemaya gittik. Sahneye çıkardılar tabii. Oğuz Onaran ekibimizin başkanıydı. Film başladı. Aytmatov'la beraber oturuyorduk. Onbeş dakika sonra ben heyecandan ağlamaya başladım ve çıkıp müdüriyete gittim. "Filmi beğenecek mi?" düşüncesine dayanamadım.

M.Ç.: Telif işini nasıl hallettiniz?

A.K.: Filmi yapmadan önce, Aytmatov'a telgraf çekmiş, izin istemiştim. Senaryoyu gönderip onay alacaktım. "Sen yap. Telif de istemiyorum. Senaryoyu da gönderme" dedi. Normalde rahatlamam gerekirken bu güven beni rahatsız etti. Neyse film den sonra herkes müdüriyete geldi. Aytmatov sarılıp beni tebrik etti. "Güzel olmuş" dedi. Ünlü bir ressamken, Polat Şemsiyev'le arkadaşlığından dolayı oyuncu olan Seymenkul Çokmarov "Sizin film, bizimkilerden daha iyi olmuş" dedi.

Polat "seyretmek istediğin bir film var mı?" dedi. Sabah saat 9'da onun Beyaz Gemi'sini seyrettik. Ondan önce de T. Okeyev'in "Atlar" adlı belgeselini seyrettik. Sonra beraber Tien'Shan'lara tırmandık. Kırgız törelerini gördük. Yemek yeyip dışarı çıktık. Tekrar geri döndüğümüzde yeni bir sofr a hazırlanmıştı.

Uçağımızın kalkacağını söyleyerek kalkmak istediğimizde de "Uçak bizim emrimizle kalkar" dediler. Böylece uçak tam bir buçuk saat rötarlı kalktı.

M.Ç.: Aytmatov'un başka eserlerini de film yapmayı düşündünüz mü veya düşünüyor musunuz?

A.K.: Taşkent'ten üç yıl sonra, Moskova'ya davet edildik. Sonra Isık

Göl kıyısında, Deniz kıyısında Koşan Ala Köpek'in senaryosu üzerinde çalıştık. Kırgız-Türk ortak yapımı olarak düşünüyorduk. Sovinfilm bu ortaklığa engel oldu. Öyküyü Kılıç balığı öyküsü haline getirip Kekova'da çekecektik. Deniz çekimleri için Kırgızistandaki platoları kullanacaktık. Adı da "Kılıç Avı" olacaktı.

Frunze'ye indiğimde beni Polat karşıladı. Cengiz telefon edip sabah beşte arabayla ısıkgöl'e gelmemi söyledi. Üçte geri döneceksin dedi. Orası Cennet gibi bir yer. Senaryoyu daha önce okumuştum. Birkaç notu vardı. Saat üç dedik ama, gece onbire kadar kaldık. Sonra bize "artık gidin" dedi. Bu nasıl misafirperverlikti? Dönerken bunu oğlu Asgar'a sordum (O türkolog.). Oranın yasak bölge olduğunu, özel izinle oraya gidebildiğimizi söyledi. Daha da çok şaşırdım, tabii. M.Ç. Film dışarıya satıldı mı?

A.K.: Balkan Film Festivali'nde tanıştığım bir görevli aracılığıyla filmi 1000 Dolara sattık. Film 1979'da, Bulgaristan'da toplam 18 milyon bilet satmış. (O zaman Bulgaristan'ın nüfusu 8 milyondur). Bana oradaki Türkler, bu film sayesinde prestijlerinin arttığını söyledi.

M.Ç.: Uyarlamada ne gibi zorluklarla karşılaştınız?

A.K.: En önemli mesele kolhozdu. Bunu mekanda çözdük tabii. Şoför de bir nakliyat şirketinin şoförü oldu. Bir de bizde hazır senaryo yok. Masa çalışması yapılıyor. Ne yazılırsa yazılsın herşey yönetmene bağlı. Bu senaryo mekanın durumu göz önünde bulundurularak yazıldı.

Senaryoda bildiğimiz bir eksik var. Baraj altında kalan eve bağlı olarak, kızla anasının ilişkisi daha iyi verilmeliydi. Köyden şehre göç de işlenmeliydi. Bunlar düşünüldü ama o zaman hikaye çok değişiyordu. Filmde iç monolog fazla. Atıf her filminde yeni şeyler denedi. "Hayallerim, Aşkım ve Sen"de bu monologların çok daha başarılı olduğunu görüyoruz. Aytmatov'un eserleri hazır senaryo malzemesi gibi görünüyor ama işin içine girince durum hiç de öyle değil.

SİNEMA YAZARI ONAT KUTLAR'LA FİLM VE ESER ÜZERİNE KONUŞMA

M.Ç.:Filmi kısaca değerlendirebilir misiniz?

O.K.: Selvi Boylum Al Yazmalım adlı filmin Atıf Yılmaz'ın filmografisinde önemli bir yeri vardır.Özü olan bir filmidir.Aytmatov'un hikayesinde,kamyon şoförünün duygusal dünyasıyla iş dünyası arasında bazı bağlantılar vardır.Şoförün yaşamının toplumsal ortamı iş ve çalışmaları,ilişkileri anlatılıyor.

Tien-Shan'ları tırmanışı,insan azminin,cesaretinin,doğaya hakim olma duygusunun bir ürünüdür.Kamyon da hikayenin bir kahramanıdır.Bu kısımlar filmde pek fazla yansımamış.Aytmatov'un dünyasındaki sevgi ve emek ilişkisi,çalışmanın,iş dünyasının içinde belirleniyor.Filmde bu durum gereği gibi verilememiş.

Filmin Aytmatov'dan devraldığı öz,aşkla,sevgiyle,emekle insanî ilişkiler arasında kurduğu bağ.sevginin duygusal bir bağ olmadığını,insanî ilişkilerle,güvenle,çabayla ilgili olduğunu göstermesidir.Finaliyle film,tabir yerindeyse"yerli film"olmaktan kurtuluyor.

Eksiklik,toplumsal koşulların filme yansımamasında.Film çok duygusal.Bu filme aynı zamanda ayrı bir hava da veriyor.Film finale hazır değil.Romanda ilerleyen her satır finali hazırlıyor.(Film duygusal yürüyor).

Filmin görsel dili,senaryosu,yönetimi çok başarılı.Kırgız hikayesi olmasına rağmen herkes adapte olmayı bilmiş.Sadece şantiyede görevli kadının (Dilek Hanım)inandırıcılığı zayıf.

M.Ç.: Aytmatov'la ilgili görüşleriniz.

O.K.: Aytmatov,günümüzün en önemli yazarlarından biri.Kişiliğinin birkaç yönü üzerinde durmak gerekir.Birincisi,çağdaş Sovyet hikaye ve romanından yararlanması.Gerçekçi ama naturalist değil.Değişen,dönüşen bir dünyayı yazıyor.Bu değişim ve dönüşümü ya -

kından izliyor.İnsanı belirleyen toplumsal koşulları izleyen,etkilerini insanlarda gözleyen bir yazar.

Bireyci değil toplumcu.Gerçekçiliğin sonucu insan ve doğa ilişkilerini bütün öykülerinde dile getiriyor.

M.Ç.:İkinci özelliği sanıyorum,kültürel kaynaklarıyla ilgili.

O.K.: Evet,Kendi ulusal kültür anlayışına derinden bağlı.Bütün roman ve öykülerinde,Kırgız,gelenek,masal ve efsanelerine büyük oranda yer veriyor.Ulusal kimlik,Kırgız kimliği Aytmatov için çok önemli.Mesela,Beyaz Gemi'de Isık Göl efsaneleri.Basta geyik efsanesi.Eski Şaman geleneklerinden yansıyan temalar.Selvi Boylum'da Tien-Shan'ın kendisi ve uzak geçmişe ait atıflar çok önemli.Aytmatov'u anlamak için bunları bilmek gerekli.

Üçüncüsü bir öncekiyle ilgili.Şiirselliğiyle,diğer çağdaş romancılardan(Şolohov,Simenon)ayrılır.Sözlü edebiyatın,şiirle destanla bağlantılı oluşu bunun sebeplerindendir.Hikayelerinde şiirsel bir yükseliş var.Eserlerini destansı bir tona ulaştırıyor.Burada şiirseli epik anlamında da kullanmak mümkün.

M.C.:Aytmatov'la ilgili söylemek istediğiniz başka bir şey var mı?

O.K.: Diğer bir özelliği Aytmatov'un yetiştiği dünyadan kaynaklanıyor.Feodal ve arkaik bir yapıdan.Sosyalist bir yapıya geçmede yaşanan güçlüklerden doğan,ikilikler,özellikler.Mesela geyiklerin dünyası ile teknolojinin dünyası aynı anda veriliyor.Bu çelişkiler Aytmatov'u ikisini birleştirme,sentez yapma konumuna getiriyor.Onun dünyasında geleneğe ait şeylerin ağır bastığı söylenebilir.Çağdaş yaşam biraz daha geleneklerin arkasında kalıyor.

M.C.:Aytmatov'un eserlerini filme alan yönetmenlerle ilgili düşünceleriniz.

O.K.: Aytmatov'un dünyasını başarılı bir şekilde aktaran yönetmen-

ler var.Bunların başında Polat Şemsiyev yer alıyor.En başarılı film Beyaz Gemi.Gülsarı'nın da başarılı bir yönetimi var.

Şemsiyev'le tanıştım.Polat'ın karısı Beyaz Gemi'nin baş oyuncularından.Ayturgan'ın anneannesi de Sincanlı Nisa Hanım.1974'te Taşkent'te tanıştım.Yaşlı bir kadın.

Polat'ın ailesinde de aynı o efsanevi kökene bağlılık duygusunu güçlü bir şekilde görüyoruz.Nisa Hanım Sincan Bölgesinde yaşayanlar için millî bir kahraman gibi.Şemsiyev,Moskova'da VIKG'de okumuş.Ayturgan Yüksek Bale Akademisinden mezun.Çağdaş dünyayla ilgili,aynı zamanda da ulusal kültüre bağlı insanlar.

Bunları Aytmatov ile Polat'ın dünyasının benzerliğini göstermek için anlattım.Nitekim Beyaz Gemi'nin Isık-Göl efsaneleriyle ilgili bölümü çok başarılı.Çocuğun dünyası o şiirselliği çok güzel yansıtıyor.

Gülsarı'nın yönetmeni ise,olayı şiirsellik ve doğa ilişkisi olmaktan çok,görselliğe dayalı olarak işlemiş.

Al Yazmalım'da ise Aytmatov'dan gelen doğa unutulmuş.Aytmatov'da gördüğümüz destansı boyut kaybolmuş.Birinci sebep olayın geçtiği bölgeden uzak olunması,ikincisi ise duygusallığın ağırlık kazanması.Bunlardan dolayı film epik bir karakter taşıyor.

Al Yazmalım'da duyarlık anlamında bir şiirsellik var.Yıllar önce Atıf Yılmaz'ın çektiği Ala Geyik ile Selvi Boylum arasında bu yönde bir bağ var.

Ala Geyik'in senaryosu Yaşar Kemal'in.Yaşar Kemal Aytmatov'un destansı havasına sahip bir yazar.Bu sebepten dolayı Atıf'ın iki filmi arasında böyle bir akrabalıktan söz edilebilir.